

Ενότητα 3^η

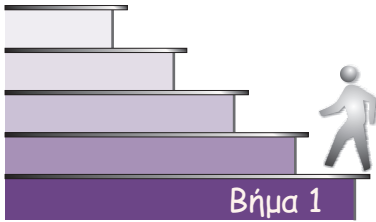
"Το Δοκίμιο"

Ο μαθητής που έχει μελετήσει την ενότητα "Το Δοκίμιο" θα πρέπει να είναι σε θέση:

- ✓ να διακρίνει το δοκίμιο από άλλα συγγενή είδη του λόγου, όπως το άρθρο και η επιφυλλίδα.
- ✓ να διακρίνει το κείμενο και το ουσιαστικό σε ένα κείμενο.
- ✓ να επισημαίνει τη διαδικασία που ακολουθείται για τις σημειώσεις, το διάγραμμα και την περίληψη.
- ✓ να κατανοεί την **οργάνωση** ενός κειμένου, δηλαδή:
 - να εντοπίζει τα βασικά μέρη (πρόλογο, κύριο μέρος, επίλογο) και τις νοηματικές ενότητες του κειμένου.
 - να επισημαίνει τους διάφορους τρόπους με τους οποίους οργανώνεται ο λόγος, π.χ. (με αιτιολόγηση, με σύγκριση και αντίθεση, με ορισμό, με διαίρεση, με παράδειγμα, με συνδυασμό μεθόδων.
 - να διακρίνει την οργάνωση/δομή ενός δοκιμίου (λογική ή συνειρμική οργάνωση, παραγωγική ή επαγωγική συλλογιστική πορεία).
- ✓ να διερευνά τη **γλώσσα του κειμένου** (λεξιλόγιο, στίξη, μορφοσυντακτικά φαινόμενα, λειτουργίες της γλώσσας, ύφος κ.τ.λ).

Έτσι θα μπορεί:

- ✓ να **πυκνώνει** ένα κείμενο, να κάνει την περίληψή του, να δίνει έναν τίτλο στο κείμενο ή πλαγιότιτλους σε παραγράφους
- ✓ να οργανώνει το διάγραμμα του κειμένου
- ✓ να αναπτύσσει μια φράση, μια παράγραφο, ένα επιχειρήμα του κειμένου.
- ✓ να οδηγείται στην παραγωγή διαφόρων ειδών του γραπτού λόγου.

Κατανού τους τρόπους ανάπτυξης των παραγράφων

Α) Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου:

Ο τρόπος ανάπτυξης μιας παραγράφου εξαρτάται από το νοηματικό περιεχόμενο της θεματικής περιόδου. Αυτή θα σταθεί ο σίγουρος οδηγός σας, γιατί αυτή εκφράζει την κύρια ιδέα που θέλετε να αναπτύξετε. Μια παράγραφος, λοιπόν, ανάλογα με τη θεματική της περιόδου, μπορεί να αναπτυχθεί με: παραδείγματα, σύγκριση και αντίθεση, αιτιολόγηση, ορισμό, διαίρεση, αίτια και αποτελέσματα, αναλογία καθώς και με συνδυασμό μεθόδων.

- 1. Συγκεκριμένα παραδείγματα:** συχνά η θεματική πρόταση διασαφηνίζεται και αναπτύσσεται καλύτερα με την παράθεση συγκεκριμένων παραδειγμάτων.

Παράδειγμα:

*Όσο πιο κοντά μας διαδραματίζεται ένα γεγονός, τόσο πιο ενδιαφέρον είναι. Για την αθηναϊκή εφημερίδα **η** διακοπή του ρεύματος στην Αθήνα είναι η πρώτη είδηση, για τους "Τάιμς της Ν. Υόρκης" δεν είναι ούτε μονόστηλο.] [Οι δέκα πρόσκοποι που χάθηκαν στην Πάρνηθα είναι για μας σπουδαίο θέμα, ενώ οι εκατό Ινδοί στρατιώτες που χάθηκαν στα Ιμαλάια πάνε κατευθείαν στο καλάθι]. Η έδρα της εφημερίδας ή του πρακτορείου ειδήσεων παίζει αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή και την ιεράρχηση των ειδήσεων. [Για την τοπική εφημερίδα της Καλλιθέας πρώτο θέμα είναι ο θάνατος του δημάρχου της και όχι ο θάνατος του Μπρέζνιεφ]. Το δεύτερο, λοιπόν, αστέρι της είδησης είναι η εγγύτητα.*

(Χ. Πασαλάρης, *Μια ζωή τίτλοι*)

- 2. Σύγκριση και αντίθεση:** όταν έχουμε να συγκρίνουμε δυο πρόσωπα, πράγματα ή ιδέες, σημειώνουμε τις ομοιότητες και διαφορές τους. Αντίθετα, όταν αντιθέτουμε το ένα στο άλλο, τονίζουμε τις διαφορές τους.

Παράδειγμα:

Ένα χάσμα χωρίζει το Σωκράτη από τους σοφιστές. Ο Σωκράτης ζήτησε τη μία και καθολική έννοια, τη μία και καθολική αλήθεια, ενώ οι σοφισταί

υποστήριζαν τις πολλές γνώμες για το ίδιο πράγμα. Επίσης και στον τρόπο της ζωής υπάρχει ριζική αντίθεση μεταξύ σοφιστών και Σωκράτους. Οι σοφισταί ήταν έμποροι γνώσεων, ενώ ο Σωκράτης υπήρξε ένας άμισθος δάσκαλος και ερευνητής της αλήθειας. Το μόνο κοινό μεταξύ των σοφιστών και του Σωκράτους ήταν ότι και αυτός και εκείνοι διαπίστωσαν ότι η παραδεδομένη μόρφωση και παιδεία δεν ήταν αρκετή για την εποχή τους.

(Ιστορ. του Ελληνικού Έθνους)

Παρατήρηση - Οδηγία: για πετυχημένες συγκρίσεις και αντιθέσεις:

- α) Στη θεματική περίοδο αναφέρετε τους ανθρώπους, τα αντικείμενα ή τις ιδέες που σκοπεύετε να συγκρίνετε ή να αντιθέσετε.
- β) Διαλέξτε τις πιο χαρακτηριστικές ομοιότητες και διαφορές τους.
- γ) Αριθμήστε τις και τοποθετήστε τις στη σειρά που θέλετε. Ίσως αποφασίσετε να εκθέσετε τελευταία την πιο χτυπητή ομοιότητα ή διαφορά.
- δ) Σύμφωνα με τη σειρά που σχεδιάσατε απαριθμήστε τις λεπτομέρειες στο μεσαίο τμήμα της παραγράφου.
- ε) Στην πρόταση κατακλείδα διατυπώστε το συμπέρασμά σας από τη σύγκριση ή αντίθεση που έχετε κάνει.

- 3. Αιτιολόγηση:** η μέθοδος αυτή ακολουθείται όταν η άποψη που εμπεριέχεται στη θεματική περίοδο χρήζει αιτιολόγησης, για να αποδειχθεί η αλήθεια του ισχυρισμού.

Παράδειγμα

Ο σημερινός σύζυγος και πατέρας, δεν θέλει να σκεφτεί τον εαυτό του σε θέση ίση με τη γυναίκα του και να συνεργαστεί μαζί της για τα κοινά προβλήματα του σπιτικού τους. Αυτό συμβαίνει, γιατί πριν λίγα χρόνια ο τωρινός σύζυγος και πατέρας έζησε σαν παιδί, μέσα σε μια λειτουργική αυστηρότητα του οικογενειακού του περιβάλλοντος, η οποία τον είχε καταπιέσει κι ακόμα του είχε κάνει βίωμα ζωής, πως ο άντρας έχει την πρωτοκαθεδρία, είναι νοικοκύρης, ενώ η γυναίκα είναι η νοικοκυρά και το κοινωνικά ετερόνομο άτομο. Δεν τολμούσε να αντιμιλήσει στο γονιό, που ήταν η εξουσία. Ο διάλογος ήταν ανύπαρκτος, αφού ο νοικοκύρης αποφάσιζε για την τύχη των μελών της μονοκρατορικής οικογενειακής επικράτειας.

Γιάννης Σκληρός

Παρατήρηση - Οδηγία: κατά την ανάπτυξη παραγράφου με αιτιολόγηση έχετε υπόψη σας τα ακόλουθα:

- α) Διατυπώστε έτσι τη θεματική σας περίοδο, ώστε κάθε λογικός άνθρωπος να ζητήσει να μάθει το “Γιατί;”.
- β) Φέρτε πειστικές αιτιολογήσεις, για να αποδείξετε τη θέση που διατυπώσατε στη θεματική σας περίοδο.
- γ) Εκφράστε κάθε αιτιολογία σας με μια καλή πρόταση.
- δ) Γράψτε, αν χρειαστεί, μια πρόταση κατακλείδα που να ολοκληρώνει την ιδέα που υποστηρίχτηκε στην παράγραφο.

- 4. Ορισμός:** με τη μέθοδο του ορισμού στην αρχή της παραγράφου ορίζεται η κεντρική θεματική έννοια και στη συνέχεια αναλύεται με διάφορες ειδικές λεπτομέρειες, παραδείγματα κλπ.

Παράδειγμα

Στα λεξικά, στις εγκυκλοπαίδειες και στα βιβλία, η **διαφήμιση ορίζεται σαν η γνωστοποίηση στο κοινό**, με διάφορα μέσα (διαλαλητές, έντυπα, ραδιόφωνο, τηλεόραση, κ.λπ.) **των ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν ένα προϊόν με σκοπό την αύξηση των πωλήσεών του**. Εντούτοις, ο ορισμός της διαφήμισης σαν γνωστοποίησης αποτελεί ευφημισμό που δεν ανταποκρίνεται ούτε στο ελάχιστο στη σημερινή μορφή της διαφήμισης. Η διαφήμιση ξεκίνησε και αναπτύχθηκε σαν φαινόμενο συνδεδεμένο στενά με την οικονομική ζωή των επιχειρήσεων. Σήμερα όμως έχει φτάσει στο σημείο, χωρίς να χάσει τον οικονομικό της χαρακτήρα και παράλληλα μ’ αυτόν, να επιτελεί πρόσθετες ουσιαστικές λειτουργίες, έμμεσα αλλά αποτελεσματικά.

Θόδωρος Λιανός

- 5. Διαίρεση:** διαίρεση είναι το κομμάτισμα ενός όλου στα μέρη του. Ο τρόπος αυτός ανάπτυξης των παραγράφων μας αποκαλύπτει τα συστατικά στοιχεία από τα οποία αποτελείται ένα αντικείμενο ή μια έννοια και μας βοηθάει στην πληρέστερη κατανόησή τους, γιατί διασαφηνίζει συγχρόνως και τα κύρια χαρακτηριστικά τους.

Παράδειγμα

Ο **πολιτισμός έχει δύο όψεις: την υλική και την πνευματική**. Η πρώτη αποβλέπει στην εξυπηρέτηση των υλικών αναγκών του ανθρώπου και περιλαμβάνει όλα τα ορατά επιτεύγματά του, από τα ατελή παλαιολιθικά εργαλεία μέχρι την τηλεόραση και τους υπολογιστές. Η δεύτερη έχει στόχο να ικανοποιήσει τις πνευματικές ανησυχίες του ανθρώπου, να απαντήσει στα προαιώνια ερωτήματά του για τη ζωή, το θάνατο, τη φύση, την αλήθεια, την ελευθερία. Εκφράζεται κατά κύριο λόγο με τη θρησκεία, την επιστήμη και την τέχνη.

- 6. Αίτια και αποτελέσματα:** με τον τρόπο αυτό αναφέρετε στη θεματική περίοδο τις αιτίες πρόκλησης ενός φαινομένου και στα σχόλια αναλυτικά τα αποτελέσματα.

Παράδειγμα:

“Τέλος, και άλλες εμπειρίες αποδείξανε ότι το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων συγκρατεί ευκολότερα τα μηνύματα που επιβεβαιώναν την άποψή τους από εκείνα που την αντιστρατεύονται. Γι’ αυτό το λόγο γίνεται εν γένει αποδεκτό πως τ’ αποτελέσματα των μέσων μαζικής επικοινωνίας τείνουν, τις περισσότερες φορές, να ενδυναμώνουν και να σταθεροποιήσουν τις ήδη διαμορφωμένες γνώμες. Γ’ αποτελέσματα μεταστροφής δεν είναι ανύπαρκτα, αλλά είναι σπανιότερα. Ή - για να ακριβολογήσουμε- δυνατόν να υπάρξουν, όταν υιοθετηθούν γνώμες που τις εμφανίζουν ως νέες, ενώ είναι πάρα πολύ δύσκολο να πείσεις, όταν αντιτίθεται ανοιχτά σε προϋπάρχουσες αντιλήψεις.

(Ζαν Καζνέβ)

- 7. Αναλογία:** για να γίνουν πιο κατανοητά ορισμένα στοιχεία του περιγραφόμενου αντικείμενου, δίνονται κάποια ανάλογα παραδείγματα από άλλους χώρους που είναι πιο οικείοι στον αναγνώστη / δέκτη. Στην παράγραφο που αναπτύσσεται με αναλογία υπάρχουν δύο μέρη · το ένα μέρος αναφέρεται στο περιγραφόμενο αντικείμενο, ενώ το άλλο σε ένα αντικείμενο που παρουσιάζει ομοιότητες αναλογίες προς αυτό.

Παράδειγμα

Μια ανθρώπινη ψυχή χωρίς την πρέπουσα παιδεία μοιάζει με ένα μάρμαρο λατομείου, που δεν αποκαλύπτει καμιά από τις ομορφιές του, ως τη στιγμή που η τέχνη του μαρμαρά αποκαλύψει τα χρώματα και φέρει στο φως κάθε απόχρωση, κηλίδα και φλέβα που περνά μέσα απ’ τον κορμό του. Με τον ίδιο τρόπο και η παιδεία, όταν επενεργήσει πάνω σ’ ένα έξοχο πνεύμα, μας αποκαλύπτει όλες τις κρυφές αρετές και τα προτερήματά του, που χωρίς μια τέτοια βοήθεια δε θα μπορούσαν να βγουν στο φως.

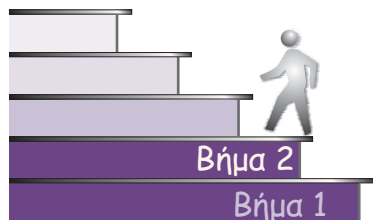
- 8. Συνδυασμός μεθόδων:** είναι δυνατός ο συνδυασμός όλων των προαναφερθέντων μεθόδων ανάπτυξης παραγράφου. Αν και οι παράγραφοι αναπτύσσονται με μια απλή μέθοδο, εντούτοις πολλές φορές οι συγγραφείς χρησιμοποιούν ένα συνδυασμό δύο ή περισσότερων μεθόδων. Ο λόγος που επιβάλλει το συνδυασμό είναι το ότι ο συγγραφέας γράφοντας την παράγραφο του δεν έχει συγκεντρωμένη όσο πρέπει την προσοχή του πάνω στη μέθοδο · τον ενδιαφέρει πιο πολύ το τι θέλει να πει και πώς μπορεί να το πει καλύτερα στους αναγνώστες του. Συγκεντρώνεται επομένως στη μετάδοση των ιδεών του.

Παράδειγμα:

Με τις αποδημίες συμβαίνει το ίδιο. Είτε είναι βίαιες είτε ειρηνικές, είναι όπως τα φυσικά φαινόμενα: συμβαίνουν και κανείς δεν μπορεί να τις ελέγξει. Υπάρχει **“αποδημία”** όταν ένας ολόκληρος λαός, σιγά σιγά, **μετακινείται από τη μια περιοχή στην άλλη** (και δεν είναι καθοριστικό πόσοι θα μείνουν στην περιοχή προέλευσης, αλλά σε ποιο βαθμό οι αποδημούντες αλλάζουν ριζικά τον πολιτισμό της περιοχής στην οποία μετακινήθηκαν). Υπήρξαν μεγάλες αποδημίες από ανατολή προς δύση, στη διάρκεια των οποίων οι λαοί του Καυκάσου άλλαξαν την κουλτούρα και τη βιολογική ταυτότητα των αυτοχθόνων. Υπήρξαν οι μετακινήσεις των λεγόμενων **“βαρβαρικών”** φύλων που πλημμύρισαν τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και δημιούργησαν νέα βασίλεια και νέους πολιτισμούς, οι οποίοι ονομάστηκαν ακριβώς **“ρωμαιοβαρβαρικοί”** ή **“ρωμαιογερμανικοί”**. Υπήρξε η ευρωπαϊκή αποδημία προς την αμερικανική ήπειρο, από τη μια πλευρά των ακτών της Ανατολής ως την Καλιφόρνια, από την άλλη, από τα νησιά της Καραϊβικής και το Μεξικό ως το άκρο του *Congo Sur*. Έστω και εν μέρει υπήρξε πολιτικά προσχεδιασμένη, μιλώ για αποδημία, γιατί οι λευκοί που ήλθαν από την Ευρώπη δεν είναι τόσο ότι πήραν τις συνήθειες και την κουλτούρα των ντόπιων, όσο ότι ίδρυσαν ένα νέο πολιτισμό στον οποίο ακόμη και οι ντόπιοι (όσοι επέζησαν) προσαρμόστηκαν.

Ουμπέρτο Έκο, *“Πέντε ηθικά κείμενα”*

- ▶ Η συγκεκριμένη παράγραφος αναπτύσσεται με **ορισμό** και **παραδείγματα**.

Θεωρία του δοκιμίου

• Η επικοινωνιακή ταυτότητα του δοκιμίου

Πομπός: δοκιμογράφος (επιστήμονας, λογοτέχνης, δημοσιογράφος κ.α.)

Δέκτης: ευρύ κοινό που έχει κάποιο μορφωτικό επίπεδο, αλλά δε διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις και πληροφόρηση για το θέμα.

Είδος λόγου: το δοκίμιο είναι ένα είδος πεζού λόγου, με μέση συνήθως έκταση, που είναι δύσκολο να οριοθετηθεί, γιατί συνδυάζει στοιχεία επιστημονικού και λογοτεχνικού λόγου και παίρνει ποικίλες μορφές. Μπορούμε να πούμε ότι κινείται στο χώρο ενός συνεχούς που ορίζεται από τη μία πλευρά από τον επιστημονικό λόγο και από την άλλη πλευρά από τη λογοτεχνία.

Θεματική: το δοκίμιο καλύπτει μια ευρεία θεματική. Μπορεί να αναφέρεται σε ζητήματα φιλοσοφίας, ηθικής, ιστορίας, πολιτικής, λογοτεχνίας, γλώσσας, εκπαίδευσης, καθώς επίσης και σε ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος από το χώρο των θετικών επιστημών π.χ. της φυσικής, της ιατρικής, της βιολογίας κτλ.

Σκοπός: το δοκίμιο αποτελεί μια απόπειρα για την προσέγγιση ενός θέματος. Ο δοκιμογράφος θέτει κάποια ερωτήματα και, επιστρατεύοντας τις γνώσεις, τις σκέψεις και την εμπειρία του, προσπαθεί να δώσει στα ερωτήματα αυτά μια επαρκή, έστω και προσωρινή, απάντηση. Ανώτερος στόχος του είναι να εκθέσει τις ιδέες του, να μοιραστεί τον προβληματισμό του με τον αναγνώστη. Επιδιώκει, λοιπόν, με το κείμενό του να πληροφορήσει τον αναγνώστη, να τον προβληματίσει, να τον πείσει, να τον διδάξει δηλαδή με την ευρύτερη έννοια. Ο δοκιμογράφος, ωστόσο, δεν απευθύνεται μόνο στη νόηση αλλά και στο συναισθηματικό κόσμο του αναγνώστη, επιζητεί να τον συγκινήσει και να τον τέρψει.

• Η γλώσσα του δοκιμίου

► Γλώσσα δηλωτική (κυριολεκτική) ή συνυποδηλωτική (μεταφορική) ανάλογα με το σκοπό του συγγραφέα

Παράδειγμα: δηλωτικής γλώσσας

“Έως ποιο βαθμό οι αντιλήψεις, οι κρίσεις, οι αποφάσεις μας στην καθημερινή ζωή είναι “δικές μας” και όχι αποτέλεσμα επιρροής της μικρής και της μεγάλης κοινωνίας απάνω μας; [...]”

Ε.Π. Παπανούτσος

Παράδειγμα: συνυποδηλωτικής γλώσσας

“Ποια ακριβώς είναι η ελευθερία του υπηκόου της καταναλωτικής κοινωνίας, που βομβαρδίζεται νύχτα-μέρα από μίαν επιστημονικά οργανωμένη, ακατανίκητη διαφήμιση, και αποκτά όλο περισσότερες, ανυποψίαστες ίσαμε χτες, υλικές ανάγκες;”

Άγγελος Τερζάκης

- ▶ Λόγιες λεκτικές επιλογές

Παράδειγμα:

“...καμιά επιρροή, **λέγουν**, δεν έχουν...”, “...να **νομίζομε** ότι ...”, “...**Χορτάσετέ τον, γιατρέμπετέ τον, ...**”

Ε.Π. Παπανούτσος

- ▶ Χρήση διαφόρων τεχνικών ομαλής μετάβασης, όπως χρήση συνεκτικών μορίων και εκφράσεων, χρήση φράσεων-γεφυρών κ.λπ.

Παράδειγμα:

“...πλαισιωμένη από **μια θέληση της ζωής**, την οποία ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται μόνος του κάθε φορά που στοχάζεται πάνω στον εαυτό του και στον κόσμο που τον περιβάλλει.

Όπως η θέλησή μου για τη ζωή περιλαμβάνει μια...”

Άλμπερτ Σβάιτσερ

- ▶ Χρήση μορίων και εκφράσεων που φανερώνουν μια στάση του συγγραφέα απέναντι στο θέμα (π.χ. πιθανώς, ενδεχομένως, βεβαίως κ.λπ.)
- ▶ Χρήση υποτακτικού λόγου

Παράδειγμα:

“...Δεν είμαι ζηλωτής της σύγχρονης “τουριστοκρατίας” που θαμπώνει τα χρόνια μας, αλλά τη στιγμή που συλλογίζομαι μια εργασία που, δίκαια νομίζω, φιλοδοξεί να αποτελέσει αξιόλογη συνεισφορά στην πλατύτερη γνώση των αρχαίων μνημείων μας, αυτούς τους “συνδυετικούς κρίκους των παλαιών με τους σημερινούς”, δεν εδυσκολεύτηκα να σημειώσω το παραπάνω περιστατικό.

Γ. Σεφέρης

- ▶ Συχνά προφορικότητα στην έκφραση, η οποία δεν οφείλεται στο λεξιλόγιο ούτε στη σύνταξη, αλλά προκύπτει από την οικειότητα στον τόνο και το γεγονός ότι ο δοκιμογράφος δεν περιορίζεται αυστηρά σε ένα θέμα, όπως συμβαίνει και στην οικεία συνομιλία.

• Η οργάνωση του δοκιμίου

Το δοκίμιο παρουσιάζει μια **ποικιλία μορφών ως προς την οργάνωση**. Άλλα δοκίμια έχουν αυστηρότερη **λογική οργάνωση**, ενώ άλλα έχουν **πιο ελεύθερη οργάνωση** και σε άλλα πάλι η **οργάνωση είναι μάλλον συνειρμική**. Τα δοκίμια που οργανώνονται λογικά προσεγγίζουν περισσότερο τον επιστημονικό λόγο, ενώ τα δοκίμια που έχουν πιο ελεύθερη οργάνωση προσεγγίζουν μάλλον τη λογοτεχνία.

› I. Αποδεικτικά δοκίμια

Τα αποδεικτικά δοκίμια έχουν αυστηρή λογική οργάνωση.

Πρόλογος: Ο συγγραφέας εκθέτει το θέμα με στόχο να προκαλέσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και διατυπώνει την κατευθυντήρια ή κύρια ιδέα που αποτελεί και τη θέση του πάνω στο θέμα.

Κύριο μέρος: Ο συγγραφέας παραθέτει το υλικό του για να διασαφηνίσει την κύρια ιδέα ή να αποδείξει τη θέση που διατυπώθηκε στον πρόλογο.

Επίλογος: Στον επίλογο παρουσιάζει συμπυκνωμένα ό,τι έχει αποδείξει ή επανεκθέτει την αρχική του θέση.

› II. Δοκίμια με ελεύθερη οργάνωση (στοχαστικά)

Χωρίς ξεκάθαρο διάγραμμα. Η δομή τους δεν καθορίζεται από τη σχέση απόδειξης ανάμεσα στη θέση του συγγραφέα και την υποστήριξη αυτής της θέσης.

• Τα είδη του δοκιμίου

Τα δοκίμια μπορούν να διαιρεθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες με βάση την αντικειμενική ή την υποκειμενική σκοπιά από την οποία αναπτύσσει το θέμα ο δοκιμογράφος. Έτσι διακρίνουμε:

	Αποδεικτικό ή δοκίμιο Πειθούς	Δοκίμιο με ελεύθερη οργάνωση ή Στοχαστικό
Οργάνωση / Δομή	<ul style="list-style-type: none"> • Λογική οργάνωση / Δομή απόλυτα διακριτή (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) 	<ul style="list-style-type: none"> • Δομή συνειρμική, χωρίς ξεκάθαρο διάγραμμα
Σκοπός:	<ul style="list-style-type: none"> • Ο δοκιμογράφος κρίνει ή προσπαθεί να εκλαϊκεύσει επιστημονικά θέματα, διασαφηνίζοντας κάποια σημεία που δεν είναι κατανοητά, να μεταδώσει γνώσεις φιλτραρισμένες μέσα από τη δική του προσωπικότητα, να πληροφορήσει και τελικά να πείσει 	<ul style="list-style-type: none"> • Ο δοκιμογράφος περιδιαβάζει ελεύθερα πάνω σε ένα θέμα και εκφράζει τις προσωπικές παρατηρήσεις, εκτιμήσεις και προβληματισμούς του που αντλεί από τη γενική πείρα της ζωής του

Τρόπος πειθούς	<ul style="list-style-type: none"> • Επίκληση στη λογική ή στην αυθεντία 	<ul style="list-style-type: none"> • Επίκληση στο συναίσθημα
Γλώσσα	<ul style="list-style-type: none"> • Κυριαρχεί η αναφορική λειτουργία της γλώσσας 	<ul style="list-style-type: none"> • Κυριαρχεί η ποιητική λειτουργία της γλώσσας

Κοινά χαρακτηριστικά: αποδεικτικού - στοχαστικού δοκιμίου

- ▶ ο **υποκειμενισμός**, πάντως, αποτελεί σταθερό γνώρισμα σε όλες τις μορφές των δοκιμίων και συχνά ορισμένα δοκίμια παίρνουν τον προσωπικό τόνο του ημερολογίου ή της εξομολόγησης
- ▶ **άμεσο, οικείο ύφος** που επιτυγχάνεται με τη χρήση προφορικών εκφράσεων και προσβλέπει στην **επικοινωνία με τον αναγνώστη**
- ▶ ο **τόνος** ενός δοκιμίου **εξαρτάται από το σκοπό** του συγγραφέα. Μπορεί να είναι **σοβαρός**, όταν ο συγγραφέας θέλει να πληροφορήσει τον αναγνώστη, **φιλοσοφικός** ή **σατιρικός**, αν σκοπεύει να τον διδάξει, **χιουμοριστικός**, όταν θέλει να τον διασκεδάσει, να τον τέρψει

Σημείωση: Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί ότι δεν είναι πάντα δυνατόν να διαγραφούν σαφή όρια ανάμεσα στα δύο είδη δοκιμίων και ότι οι περιπτώσεις που ένα δοκίμιο είναι καθαρά στοχαστικό, με ασαφές θεματικό κέντρο και συνειρμική σύνδεση των νοημάτων, είναι σπάνιες.

I. Το αποδεικτικό δοκίμιο και τα χαρακτηριστικά του

- Δίνεται έμφαση στην ανάλυση και επεξεργασία μιας ιδέας.
- Κυριαρχεί η λογική σε σχέση με το συναίσθημα.
- Η δομή είναι αυστηρή και προσεκτικά μελετημένη και υπηρετεί το σκοπό του συγγραφέα, δηλαδή την παρουσίαση ενός θέματος και την προβολή θέσεων ή εισηγήσεων.
- Η γλώσσα είναι κυριολεκτική, σαφής και ακριβής.
- Ο δοκιμογράφος χρησιμοποιεί περισσότερο τις γνώσεις παρά τη φαντασία του, τη δεξιότητα τεκμηρίωσης των ιδεών του παρά τη συναισθηματική φόρτιση τους.
- Το ύφος του αποδεικτικού δοκιμίου είναι αντικειμενικό, χωρίς πρόθεση να εντυπωσιάσει, αλλά να πείσει για τη λογική ορθότητα των συλλογισμών.
- Κυριαρχεί ο διδακτικός τόνος.

Παράδειγμα αποδεικτικού δοκιμίου.**“Τα δύο βασικά βάθρα της δημοκρατίας”**

Βασικός όρος της δημοκρατίας, ως πολιτεύματος με βάση το διάλογο, υπήρξε αρχήθεν η ισηγορία, δηλαδή το δικαίωμα όλων εξίσου των πολιτών, παιδευμένων η απαιδευτών, πλούσιων ή φτωχών, να λάβουν το λόγο στην εκκλησία του δήμου και να μετάσχουν ενεργά στη λήψη των αποφάσεων, των καθοριστικών της νομοθεσίας και της κυβερνητικής πολιτικής. Συμπλήρωμα της ισηγορίας ως όρου βασικού της δημοκρατίας υπήρξε και είναι η καθόλου ισοπολιτεία, δηλαδή το δικαίωμα όλων κατ’ αρχήν των πολιτών να τιμηθούν με την ανάθεση καθηκόντων κυβερνητικών, διοικητικών, δικαστικών, αλλά και αντίστοιχα η υποχρέωσή τους να υπέχουν επίσης κατά ισότητα κάπως τα δημόσια βάρη, όπως φόρους, στράτευση και τα όμοια. Όποια εξέλιξη και αν είχε το πολίτευμα της δημοκρατίας, προπάντων με την ανάπτυξη της αντιπροσωπευτικής μορφής του, επιβεβλημένης από το εδαφικό ή και πληθυσμιακό μέγεθος των μετακλασικών πολιτικών κοινωνιών, η αρχή της ισηγορίας και ισοπολιτείας παραμένει πάντοτε λειτουργικό βάθρο του ελληνογέννητου αυτού πολιτεύματος, αλλά και ονομασμένου οικουμενικά με την ελληνική λέξη δημοκρατία.

Ο άλλος σπουδαίος επίσης όρος του δημοκρατικού πολιτεύματος, προβλημένος πιο έντονα στους Νεότερους Χρόνους, είναι οι διάφορες ελευθερίες των πολιτών, εκτός δηλαδή από την “πολιτική ελευθερία” συνώνυμο της ισηγορίας και ισοπολιτείας. Οι ελευθερίες αυτές είναι όχι απλώς η “προσωπική ελευθερία”, η κοινωνικά δηλαδή κατοχυρωμένη ευχέρεια των ενήλικων ανθρώπων προς αυτοκαθορισμό της ατομικής ζωής τους, κάτι ευρύτερα ή στενότερα υπαρκτό με οιοδήποτε πολίτευμα και σε οιοδήποτε καθεστώς, αλλά επίσης και προπάντων οι λεγόμενες “ατομικές ελευθερίες” και οι λεκτέες “κοινωνικές ελευθερίες”.

Με την έκφραση “ατομικές ελευθερίες” εννοούμε κάτι με αρνητική μορφή, δηλαδή τις μη παραβιαστές, από ετεροκαθορισμό οπουδήποτε, περιοχές του πεδίου της “προσωπικής ελευθερίας”, όπως και η κατοικία, η αλληλογραφία, οι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις, ο στοχασμός και οι απότοκές του πεποιθήσεις, οι μετακινήσεις από τόπο σε τόπο και όμοια. “Ατομικές ελευθερίες” άρα, θεωρούμε το απαραβίαστο, κατ’ αρχήν της κατοικίας, το απόρρητο επίσης της αλληλογραφίας και των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, τη μη αναγκαστική επιβολή θρησκευτικών είτε φιλοσοφικών πεποιθήσεων, το ανεπίτρεπτο αυθαίρετων συλλήψεων είτε κρατήσεων, τη μη απαγόρευση ταξιδιών και τα όμοια.[...]

Κ. Δεσποτόπουλος

- ▶ κυριαρχεί η επίκληση στη λογική
- ▶ η δομή είναι αυστηρή και διαγράφεται ξεκάθαρα το θέμα
- ▶ η γλώσσα είναι κυριολεκτική και σαφής
- ▶ το ύφος είναι αντικειμενικό

II. Το στοχαστικό δοκίμιο και τα χαρακτηριστικά του.

- Συχνά το θέμα δεν γίνεται αντιληπτό από τον πρόλογο
- Οι επιμέρους ιδέες συνδέονται συνειρμικά
- Δεν υπάρχει ένα καθαρό διάγραμμα
- Ο δοκιμογράφος περιδιαβάζει ελεύθερα στο χώρο των ιδεών
- Κυριαρχεί η μεταφορική (συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας
- Συχνή η επίκληση στο συναίσθημα
- Η έμφαση δεν δίνεται τόσο στην πειθώ, όσο στην πληροφόρηση και στην τέρψη

Παράδειγμα στοχαστικού δοκιμίου.

“Πάντα πλήρη θεών”

Τούτες τις μέρες, σε μια μουντή αίθουσα αναμονής, βρέθηκε τυχαία στα χέρια μου αμερικάνικο εικονογραφημένο πλατιάς κυκλοφορίας. Σκόνταψα σε μια έγχρωμη ολοσέλιδη διαφήμισή του: παράσταينه τη δυτική πρόσοψη του Παρθενώνα. Στη δεξιά γωνία της ζωγραφιάς, παράμερα, σαν αφηρημένη οπτασία, δυο νεαροί τουρίστες ακουμπούσαν, μπροστά σε δυο γεμάτα ποτήρια, σ' ένα σπόνδυλο κολόνας που τους χρησίμευε για τραπεζάκι. Τούτη η ρεκλάμα διατυμπάνιζε: “Όσο περισσότερα ξέρετε για την αρχαία αρχιτεκτονική, τόσο περισσότερο σας αρέσει η Ακρόπολη” (“The more you know about ancient architecture the more you like the Acropolis”). Σκοπός αυτής της σκηνοθεσίας ήταν η διάδοση ενός αγγλοσαξονικού ποτού.

Δεν είμαι ζηλωτής της σύγχρονης “τουριστοκρατίας” που θαμπώνει τα χρόνια μας, αλλά τη στιγμή που συλλογίζομαι μια εργασία που, δίκαια νομίζω, φιλοδοξεί να αποτελέσει αξιόλογη συνεισφορά στην πλατύτερη γνώση των αρχαίων μνημείων μας, αυτούς τους “συνδυετικούς κρίκους των παλαιών με τους σημερινούς”, δεν εδυσκολεύτηκα να σημειώσω το παραπάνω περιστατικό. Δείχνει, αλήθεια, σε τι απόσταση βρίσκεται το σημερινό παρόν, αυτό που απορροφούμε με όλους τους πόρους του κορμιού μας, από εκείνα τα βαθιά περασμένα.

“Όσο περισσότερα ξέρετε για την αρχαία αρχιτεκτονική...”

Δεν ξέρω καθόλου τι θα κέρδιζε η απόλαυση στην Ακρόπολη των δυο αυτών νεαρών, αν αδειάζαμε ξαφνικά στο κεφάλι τους λίγες κάπως πιο ειδικές, αλλ' αρκετά γνωστές, αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες. Ότι λ.χ. δεν υπάρχει στον Παρθενώνα ούτε μια πραγματικά ευθεία γραμμή· ότι ο παραλληλεπίπεδος, όπως μας φαίνεται, τούτος ναός, αν τον προεκτείναμε από το έδαφος ένα ή δύο χιλιόμετρα, θα έπαιρνε την όψη πυραμίδας· ότι όλες αυτές και άλλες λεπτότητες, αδιόρατες

για μας (χρειάστηκαν οι σημερινοί να κάμουν προσεκτικές καταμετρήσεις για να τις εξακριβώσουν), ήταν ωστόσο ορατές για τα μάτια των καιρών εκείνων. Έτσι, πολύ το φοβούμαι, η διαφήμιση που κέντρισε την προσοχή μου, πρέπει να μη σημαίνει πραγματικά τίποτε άλλο παρά κάποιας λογής δεισιδαιμονία της τεχνοκρατικής εποχής μας, που σπρώχνει τον άνθρωπο να συσσωρεύσει πληροφορίες και λεπτομέρειες, λίγο-πολύ ασύνδετες, πάνω στο καθετί.

Και αναρωτιέμαι μήπως δε με συγκινούν περισσότερο άνθρωποι άλλων χρόνων, που οι γνώσεις τους μπορεί να έφερναν σήμερα θυμηδία, αλλά που είχαν αισθήσεις πιθανότατα πιο κοντά στην ισορροπία που θα λαχταρούσα να έβλεπα κάπου-κάπου στις ψυχές των τριγυρινών μου.

Ο ένας που έτυχε να έχω στο νου, είναι ένας αγράμματος Έλληνας των αρχών του περασμένου αιώνα. Τα λιγοστά γράμματα που ήξερε, τα είχε μάθει στα τριανταπέντε του χρόνια για να γράψει Απομνημονεύματα, πασίγνωστα σήμερα. Μιλά, καθώς το σημειώνει, σε κάτι στρατιώτες, προς το τέλος της Ελληνικής Επανάστασης, που γύρευαν να πουλήσουν σε “Ευρωπαίους” δύο αρχαία αγάλματα· τους λέει: “Αυτά, και δέκα χιλιάδες τάλαρα να σας δώσουνε, μην το καταδεχθείτε να βγουν από την πατρίδα μας. Γι’ αυτά πολεμήσαμε”. Μνημόνευα τον Μακρυγιάννη (Β’ 303). Τα λόγια του δεν είναι ρητορείες σοφολογιότατου. Λέγονται από έναν άνθρωπο που ήξερε, καθώς το μαρτυρά η ζωή του και το βάρος της λαλιάς και το βάρος του πόνου.

Ο άλλος είναι ένας μωαμεθανός ταξιδιώτης σπουδαγμένος στη δική του παράδοση (γεννήθηκε στην Πόλη) και απηχεί, δεν ξέρω ως ποιο βαθμό, τα όσα άκουσε στις περιπλανήσεις του. Τ’ όνομά του Εβλιά Τσελεμπί· ταξίδεψε και στην Ελλάδα κατά το 1667 [...]

Όσο και να φαίνεται παιδικά χαμηλή η επιστημονική στάθμη και του Έλληνα και του Τούρκου, βρίσκω πως μαρτυρούν και οι δυο τέτοιο σεβασμό και συγκίνηση γι’ αυτά τα πράγματα, που δύσκολα τον συναντούμε στον υπερεπιστημονικό καιρό των μηχανικών αυτοματισμών που ζούμε. [...]

Γ. Σεφέρης, *Δοκίμες*

• Θεωρία διαγράμματος

Το διάγραμμα του δοκιμίου

Πρόλογος: - Το θέμα του δοκιμίου
- Η προσωπική θέση του συγγραφέα

Κύριο μέρος:

I. Κύρια ιδέα ή πληροφορία

a. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία

a.1. Αποσαφήνιση της δευτερεύουσας ιδέας και πληροφορίας

β. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία

β.1. Αποσαφήνιση της δευτερεύουσας ιδέας και πληροφορίας

II. Κύρια ιδέα ή πληροφορία

α. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία

α.1. Αποσαφήνιση της δευτερεύουσας ιδέας ή πληροφορίας

β. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία

β.1. Αποσαφήνιση της δευτερεύουσας ιδέας ή πληροφορίας

Επίλογος

Άσκηση: Να οργανώσετε το διάγραμμα του κειμένου που ακολουθεί.

Κείμενο: Θέμα πανελλαδικών εξετάσεων, Ιούνιος 2002

Ο εικοστός αιώνας δικαίως χαρακτηρίζεται ως αιώνας των μεγαλύτερων και σημαντικότερων κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών. Με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, ο μέσος “Δυτικός άνθρωπος” ζει στο κατώφλι του 21ου αιώνα μία πολύ διαφορετική καθημερινή ζωή από τον αντίστοιχο άνθρωπο των αρχών του 20ου αιώνα. Ένα σημαντικό ποσοστό ευθύνης γι’ αυτές τις δραματικές αλλαγές στην καθημερινή ζωή φέρει και η πρόοδος στις λεγόμενες βιοϊατρικές επιστήμες.

Η ανακάλυψη της δομής του DNA, πριν από 45 περίπου χρόνια, και η επακόλουθη “έκρηξη γνώσης” στους τομείς της Μοριακής Βιολογίας και της Γενετικής φέρνουν την ανθρωπότητα αντιμέτωπη με μία νέα τάξη πραγμάτων. Έχουμε πλέον επιλύσει σε μεγάλο βαθμό το πρόβλημα της στειρότητας με τη χρήση μεθόδων τεχνητής αναπαραγωγής και ταυτόχρονα είμαστε σε θέση να επιλέξουμε το φύλο του παιδιού μας. Η πλήρης χαρτογράφηση του ανθρώπινου γονιδιώματος αλλά και η υφιστάμενη απομόνωση και ο χαρακτηρισμός της λειτουργίας μερικών εκατοντάδων γονιδίων θα οδηγήσουν πιθανότατα στο εγγύς μέλλον στη θεραπεία πολλών ασθενειών. Γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί και τρόφιμα υπόσχονται ότι θα επιλύσουν το πρόβλημα του υποσιτισμού, όμως ταυτόχρονα δημιουργούν τεράστια βιοηθικά προβλήματα. Παράλληλα, η πρόσφατη κλωνοποίηση ζωντανών οργανισμών μπορεί να επιλύσει και αυτή θέματα υποσιτισμού και επάρκειας οργάνων, όμως εγκυμονείται κίνδυνος δημιουργίας γενεών πανομοιότυπων οργανισμών προς εκμετάλλευση και ταυτόχρονα αναδεικνύει επικίνδυνες απόψεις περί δημιουργίας μιας “αρίας φυλής”.

Πού βαδίζουμε, άραγε; Για χάρη ποιας προόδου και μελλοντικής ευδαιμονίας η επιστημονική κοινότητα αλλά και ολόκληρη η ανθρωπότητα πρέπει, αλόγιστα, να συνεχίσει αυτό τον δρόμο;

Το μείζον ερώτημα της ανθρωπότητας και η διαχρονική αγωνία της είναι να εξηγηθεί ο σκοπός και το νόημα της ζωής και του θανάτου. Εάν προσεγγίσουμε κάποτε την αλήθεια αναφορικά με αυτά τα θεμελιακά ερωτήματα, ίσως

μπορέσουμε τότε να επαναπροσδιορίσουμε τις αξίες μας και τους τρόπους επίτευξής των. (...). Αποτελεί κανόνα της φύσης, κανόνα της βιολογίας, να υπάρχει και “θεϊκά” να μη διαταράσσεται η θεμελιώδης ακολουθία, γένεση, ζωή, αναπαραγωγή, θάνατος. Με βάση τα προαναφερόμενα, εάν οι άνθρωποι ήταν αθάνατοι ή γενικότερα κάποια μορφή ζωής ήταν αθάνατη, το οξύμωρο συμπέρασμα είναι ότι: το συγκεκριμένο είδος ζωής θα εξέλιπε μέσα σε λίγες σχετικά γενεές, διότι το περιβάλλον θα άλλαζε και δεν θα μπορούσαν αυτοί οι ζωντανό οργανισμοί που το απαρτίζουν να αλλάξουν, ώστε να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες. (..)

Μέχρις ότου απαντηθούν, εάν ποτέ, τέτοιου είδους φιλοσοφικά ερωτήματα, η δυνατότητα επίτευξης αθανασίας φαίνεται να βρίσκεται εκτός των γνωστών βιολογικών νόμων της φύσης. Αντίθετα, είναι προτιμότερο να βρεθούν εκείνοι οι τρόποι, ώστε να μετατραπεί το “ζην” σε “ευ ζην”. Δηλαδή να προσδιοριστούν και να εφαρμοστούν εκείνα τα τεχνολογικά επιτεύγματα, τα οποία θα έχουν αποτέλεσμα οι άνθρωποι να γεννιούνται, να ζουν και να γερνούν με υγεία.

Είναι βέβαιο πως η Μοριακή Βιολογία και η Γενετική έχουν ανοίξει νέους ορίζοντες στη μελέτη και κατανόηση της λειτουργίας του ανθρώπινου οργανισμού. Αυτό το ταξίδι, το οποίο ξεκίνησε πριν από λίγα σχετικά χρόνια στον άγνωστο και μαγευτικό κόσμο των βιολογικών νοημάτων της ζωής, δεν είναι ούτε εύκολο ούτε γρήγορο. Οι ταξιδιώτες πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με υπομονή, με περίσσεια γνώση, με αμφισβήτηση, αλλά προπαντός με ηθική δεοντολογία. Σε κάθε περίπτωση, η πολιτεία πρέπει να κρίνει και να αξιολογεί τους καρπούς και τις εμπειρίες τέτοιων εγχειρημάτων. Υπάρχουν άραγε γονίδια αθανασίας; Θα διαλευκανθούν πλήρως οι μοριακοί μηχανισμοί που διέπουν τη ζωή και τον θάνατο; Θα αποδεχθεί, ηθικά, η ανθρωπότητα σε μια τέτοια περίπτωση να παρέμβει; Αποτελεί προσωπική εκτίμηση ότι είναι προτιμότερο να στοχεύεται η ανεύρεση τρόπων βελτίωσης της ποιότητας της καθημερινής ζωής παρά τα επικίνδυνα ταξίδια με γνώμονα την ανθρώπινη ματαιοδοξία. Άλλωστε, όπως και ο ποιητής έχει δηλώσει:

.....ηδονικά παντοτινά ζητάμε, μάταια πάντα

(Διασκευή άρθρου του ερευνητή - βιολόγου Στάθη Γκόνου που δημοσιεύτηκε στο πρώτο τεύχος των “ΙΑΤΡΙΚΩΝ” της “Ε”)

Απάντηση: Η διαγραμματική απόδοση του κειμένου σ.σ. 71 -72.

Πρόλογος: 1η § Η πρόοδος των βιοιατρικών επιστημών επιφέρει ραγδαίες αλλαγές

Κύριο μέρος: 2η-5η §

1η. Κύρια ιδέα: Με την ανάπτυξη της Μοριακής Βιολογίας και της Γενετικής επιλύονται πολλά προβλήματα αλλά και ανακύπτουν ηθικοί προβληματισμοί.

α. δευτερεύουσα ιδέα: Αντιμετώπιση της στειρότητας και δυνατότητα επιλογής του φύλου

β. δευτερεύουσα ιδέα: Θεραπεία ασθενειών

γ. δευτερεύουσα ιδέα: Προοπτική επίλυσης του υποσιτισμού

δ. δευτερεύουσα ιδέα: Κίνδυνος δημιουργίας γενεών πανομοιότυπων οργανισμών προς εκμετάλλευση

2η. Κύρια ιδέα: Προβληματισμός για τον προσανατολισμό της επιστήμης

3η. Κύρια ιδέα: Ζητούμενο για την ανθρωπότητα είναι η εξήγηση του σκοπού και του νοήματος της ζωής και του θανάτου

α. δευτερεύουσα ιδέα: Η εξήγηση θα οδηγήσει στον επαναπροσδιορισμό των αξιών

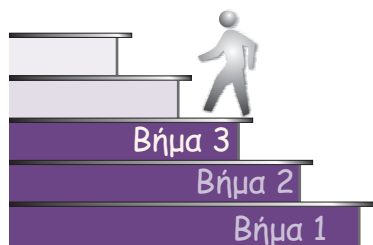
β. δευτερεύουσα ιδέα: Αδιατάρακτη η ακολουθία γένεση, ζωή, αναπαραγωγή, θάνατος

γ. δευτερεύουσα ιδέα: Η αθανασία θα επέφερε εξάλειψη της ανθρώπινης ζωής

4η. Κύρια ιδέα: Η αθανασία βρίσκεται εκτός των βιολογικών νόμων της φύσης

δευτερεύουσα ιδέα: Στόχος της επιστήμης πρέπει να είναι η ευδαιμονία των ανθρώπων

Επίλογος: 6η § Η επιστήμη διανοίγει νέους κόσμους στην εξερεύνηση των οποίων συνοδοιπόρος πρέπει να είναι η ηθική.

Δοκίμιο Η οργάνωση του λόγου

• Χρήση Ερωτημάτων:

Ο συγγραφέας με τη χρήση ερωτημάτων συνήθως επιχειρεί:

- να προσδώσει αμεσότητα και ζωντάνια στο κείμενο
- να ευαισθητοποιήσει και να αφυπνίσει το αναγνωστικό κοινό
- να καταστήσει τους αναγνώστες κοινωνούς των προβληματισμών του

Παράδειγμα:

Έχουμε λοιπόν καταδικαστεί να είμαστε αιχμάλωτοι της συμβιωτικής ομάδας; Θα παρεξηγούσε τη θέση μας εκείνος που θα την ερμήνευε με αυτό τον τρόπο. Όχι υποχείριος: υποκείμενος στις ιδέες και στις τάσεις του κοινωνικού σώματος είναι ο άνθρωπος. Ποιος άνθρωπος όμως; (Η διευκρίνιση αυτή είναι απαραίτητη, για να προληφθούν πολλές παρανοήσεις). Εκείνος που οι ανθρωπολόγοι συνηθίζουν να τον ονομάζουν homo sapiens και που κατά την τρέχουσα φάση της ύπαρξης του έχει γράψει την ιστορία του πολιτισμού με τις “πνευματικές” (πώς να τις πούμε αλλιώς) κατακτήσεις του. Ό,τι χαρακτηρίζει αυτόν τον ανθρώπινο τύπο είναι ο δεινός αγώνας να δαμάσει τα ενστικτά του είτε με την απεγνωσμένη αντίσταση στην πίεση τους, είτε με το πονηρό ξεγέλασμά τους.

- **Χρήση παρενθέσεων:** Λειτουργούν επεξηγηματικά – συμπληρωματικά και διευκρινίζουν έννοιες - όρους, ώστε να γίνουν κατανοητές από τους αναγνώστες.

Παράδειγμα:

*Έως ποιο βαθμό οι αντιλήψεις, οι κρίσεις, οι αποφάσεις μας στην καθημερινή ζωή είναι “δικές μας” και όχι αποτέλεσμα επιρροής της **μικρής** και της **μεγάλης** κοινωνίας πάνω μας; (**Μικρήν** εννοώ τον στενό οικογενειακό, φιλικό και επαγγελματικό κύκλο και **μεγάλη** όλο τριγύρω μας το ανθρώπινο περιβάλλον μέσα και έξω ακόμη από τον εθνικό και γεωγραφικό μας χώρο).*

(Αγγελος Τερζάκης, Ποντοπόροι)

- **Χρήση εισαγωγικών:** Στην αρχή και στο τέλος των λόγων τρίτου προσώπου που μνημονεύονται κατά λέξη.

Παράδειγμα:

Τα εγγόνια έλεγαν στον παππού: “Πες μας, παππού, πάλι το παραμύθι της Γοργόνας”.

- ▶ Τα λόγια άλλου που αναφέρονται σε εισαγωγικά πρέπει να διατυπώνονται ακριβώς όπως ειπώθηκαν.

Άλλες περιπτώσεις που επιβάλλεται η χρήση εισαγωγικών:

- Για να ξεχωρίσουν λέξεις, φράσεις και ρητά που δεν ανήκουν στη συνηθισμένη γλώσσα.

Παράδειγμα:

Από ένα από τους μεγαλύτερους διδασκάλους της αρχαίας Ελλάδας, από τον Πλάτωνα, το ξέρουμε, ότι το **“μέγιστον μάθημα ρητόν ούδαμῶς ἔστιν ὡς ἄλλα μαθήματα”**.

- Για να δηλωθεί ότι η/οι λέξη/εις που κλείνονται εντός εισαγωγικών και χρησιμοποιούνται με ειδική σημασία.

Παράδειγμα:

Το αίσθημά μου είναι ότι τούτοι οι αρχαίοι ναοί της Ελλάδας, της Μεγάλης Ελλάδας, της Ιωνίας, είναι με κάποιον τρόπο σπαρτοί, ριζωμένοι στα τοπία τους. Αφού χαλάστηκαν και ερειπώθηκαν οι **“καλύβες”** αυτές των αθανάτων, οι άστεγοι θεοί γύρισαν εκεί που άρχισαν, χύθηκαν ξανά έξω στο τοπίο και μας απειλούν με πανικούς φόβους ή και με θέλητρα.

- **Χρήση άνω τελείας:** Στο εσωτερικό μιας φράσης χωρίζει δύο μέρη της που σχετίζονται μεταξύ τους, αλλά και που έχουν διαφορές, ιδιαίτερα όταν το δεύτερο επεξηγεί το πρώτο ή έρχεται σε αντίθεση μαζί του.

Παράδειγμα:

Αυτός **δεν ήταν** άνθρωπος· **ήταν** θεριό, δράκος, στοιχειό.

- **Χρήση α' προσώπου**

Με τη χρήση του α' ενικού προσώπου ο συγγραφέας

- παρουσιάζει καθαρά προσωπικές θέσεις
- εκφράζει προσωπικά βιώματα
- διαφοροποιείται από τους υπόλοιπους

Παράδειγμα:

Παρ' όλα αυτά τάσσομαι με αυτούς που είναι αντίθετοι στην πρόταση Κλάιν. Και αυτό όχι λόγω ξενοφοβίας, επαρχιωτισμού ή αρχαιολατρείας (τρία θλιβερά χαρακτηριστικά του νεοελληνικού συντηρητισμού), αλλά για έναν τελείως διαφορετικό λόγο. Πιστεύω πως ζούμε σε μια εποχή κατά την οποία ο καλλιτεχνικός χώρος, ειδικά, και ο πολιτισμικός, πιο γενικά, έχει χάσει την αυτονομία του - αφού η ιδιαίτερη λογική και οι αξίες του υποσκάπτονται συστηματικά από τη λογική του χρήματος και της αγοράς. Μιλάω, με άλλα λόγια, για αυτό που ο Χάμπερμας αποκαλεί αποικιοποίηση του "βιοκόσμου" από την κυρίαρχη εργαλειακή λογική του οικονομικού συστήματος. Αυτή η αποικιοποίηση έχει προχωρήσει σε τέτοιο βαθμό στις σύγχρονες μεταβιομηχανικές κοινωνίες που το θεωρούμε αναχρονιστικό, αν όχι αλλόκοτο, όταν κάποιος επιμένει στο πέρασμα από την κυριαρχία του πρώτου πάνω στο δεύτερο, στην ισορροπία μεταξύ των δύο στοιχείων.

Με τη χρήση α' πληθυντικού προσώπου ο συγγραφέας

- ενσωματώνει τον εαυτό του σε ένα σύνολο στο οποίο ανήκουν και οι δέκτες
- αποδέχεται απόψεις που επικρατούν στο ευρύ κοινό
- προσδίδει αμεσότητα και τόνο οικειότητας

Παράδειγμα:

Μας απομένει η αξίωση της ελευθερίας σαν από κεκτημένη ταχύτητα, ένα κειμήλιο προγονικό. Δεν έχουμε υπονοιαστεί πως το ξεπουλήσαμε μεθυσμένοι. Κάποιοι ανάμεσά μας, έχοντας περισσότερο από τους άλλους επίγνωση όχι μόνον της αξίας αυτού του κειμήλιου αλλά και του τι συνεπάγεται σε μεταγενέστερη φάση η απώλειά του, ξεσηκώνονται, καλούν σε συναγερμό τις ψυχές, ειδοποιούν για το ανεπανόρθωτο που βρίσκεται επί θύραις. Ας ξέρουμε ωστόσο πως το ερώτημα της Μοίρας είναι γενικότερο· θα κάνουμε έτσι, εγκαίρως, και την αναγκαία αναμέτρηση δυνάμεων. Μιας και ξεφύγαμε από τη φύση και παραδοθήκαμε στον άνθρωπο, αλλάξαμε αφέντη, με την ελπίδα πως ο όμοιός μας θα ήταν ανθρωπινότερος. Λάθος! Ο οπλισμένος με παντοδυναμία είναι περισσότερο απανθρωπισμένος από τις φυσικές δυνάμεις.

• Χρήση του ευθέος λόγου.**Ο ευθύς λόγος**

- προσδίδει αμεσότητα, παραστατικότητα
- κεντρίζει την προσοχή του αναγνώστη
- η εναλλαγή ευθέος και πλάγιου λόγου προσφέρει ζωντάνια στο ύφος του κειμένου

Παράδειγμα

- Βλέπω με τα δικά μου μάτια, λέμε, και κρίνω με το δικό μου μυαλό.
- Με δική μου πρωτοβουλία αποδοκιμάζω αυτήν την ιδεολογία και είμαι υπεύθυνος.
- Η αλήθεια που υποστηρίζω είναι ολοφάνερη· δε μου την υπέβαλαν άλλοι.

• Συνοχή - Συνεκτικότητα παραγράφων και κειμένων

Η νοηματική συνάφεια (συνεκτικότητα) στις παραγράφους γενικότερα επιτυγχάνεται με:

- **την ενότητα**, δηλαδή την άμεση συσχέτιση του περιεχομένου με την κατευθυντήρια ιδέα του θέματος.
- **τη λογική αλληλουχία**, δηλαδή την παράθεση των ιδεών με λογική και φυσική σειρά.

Πιο συγκεκριμένα επιτυγχάνεται με:

- **τη σαφή διάκριση των μερών** (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) και των υποτμημάτων του κύριου μέρους καθώς και με:
- **τη χρονολογική και λογική διάταξη των ιδεών** με την οποία καταδεικνύεται η νοηματική αλληλουχία μεταξύ των παραγράφων.

Ο όρος συνοχή υποδηλώνει τη μορφική σύνδεση προτάσεων, περιόδων ή παραγράφων και επιτυγχάνεται:

- με τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων
- με την επανάληψη σημαντικής λέξης ή φράσης
- μέσω αντωνυμιών, κυρίως δεικτικών

Με τις διαρθρωτικές λέξεις συνήθως δηλώνεται:

- α. Αντίθεση – Εναντίωση:** *αλλά, όμως, ωστόσο, από την άλλη πλευρά, αντίθετα, ειδάλλως, ενώ, αντθέτως, μολονότι*
- β. Αίτιο – Αποτέλεσμα:** *επειδή, διότι, έτσι, γι' αυτό το λόγο, κατά συνέπεια*
- γ. Χρονική σχέση:** *αρχικά, προηγουμένως, ύστερα, πρώτα, εντωμεταξύ, τέλος, όποτε, όταν, καθώς*
- δ. Όρος – Προϋπόθεση:** *αν, εκτός αν, σε περίπτωση που κτλ.*

- ε. Επεξήγηση:** δηλαδή, με άλλα λόγια, με όσα είπα προηγουμένως εννοούσα, για να γίνω σαφέστερος
- στ. Έμφαση:** είναι αξιοσημείωτο ότι, θα ήθελα να τονίσω το εξής, να επιστήσω την προσοχή σας, είναι αξιοπρόσεκτο το γεγονός, πρέπει να σημειωθεί ακόμη,
- ζ. Παράδειγμα:** π.χ., λ.χ., για παράδειγμα κτλ.
- η. Απαρίθμηση επιχειρημάτων, εισαγωγή μιας καινούριας ιδέας:** πρώτο ... δεύτερο, καταρχάς (πρώτα πρώτα), καταρχήν (κατά βάση), τελικά, το επόμενο επιχείρημα / θέμα που θα μας απασχολήσει
- θ. Διάρθρωση κειμένου:** το άρθρο / η μελέτη / η εισήγηση / η ομιλία μου χωρίζεται σε τρία μέρη: στο πρώτο κτλ.
- ι. Συμπέρασμα/συγκεφαλαίωση:** για να συνοψίσουμε, συγκεφαλαιώνοντας / επιλογικά συμπερασματικά θα λέγαμε ότι... κτλ., λοιπόν, άρα, κατά συνέπεια, έτσι
- ια. Προσθήκη:** ακόμη, επιπρόσθετα, παράλληλα, επιπλέον, επίσης
- ιβ. Τοπική σχέση:** εδώ, κοντά, μακριά, επάνω, κάτω
- ιγ. Γενίκευση:** γενικά, ευρύτερα, τις περισσότερες φορές ...
- ιδ. Διαίρεση / Ταξινόμηση:** αφενός - αφετέρου, από τη μια - από την άλλη ...

• **Χαρακτηριστικά επιστημονικού λόγου.**

Τα κυριότερα γνωρίσματα του επιστημονικού λόγου είναι:

- η χρήση ειδικού επιστημονικού λεξιλογίου
- προσεκτική τεκμηρίωση μιας άποψης με έγκυρα επιστημονικά δεδομένα.
- κριτική στάση απέναντι στη βιβλιογραφία, επιδίωξη της αντικειμενικότητας.
- σαφήνεια και ακρίβεια στη διατύπωση.
- αυστηρή λογική οργάνωση του κειμένου.
- οι αξιολογικές κρίσεις και τα τεκμήρια είναι ευδιάκριτα.
- επίκληση στη λογική

Άσκηση: Να εντοπίσετε τα χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου στο κείμενο που ακολουθεί.

Κείμενο: “Κριτική στην ισχυρή ανθρωπική αρχή.”

Αν τα “Σύμπαντα” είναι πραγματικά διαχωρισμένα μεταξύ τους ή υπάρχουν πολλές εντελώς διαφορετικές περιοχές ενός Σύμπαντος, τότε τα γεγονότα που συμβαίνουν σε κάποιο άλλο Σύμπαν δεν έχουν παρατηρήσιμες συνέπειες στο δικό μας Σύμπαν. Αντίθετα αν δεν είναι διαχωρισμένα μεταξύ τους, αλλά είναι απλώς διαφορετικές περιοχές ενός Σύμπαντος, οι νόμοι της Φυσικής πρέπει να είναι οι ίδιοι σε καθεμιά από αυτές τις περιοχές, αλλιώς δε θα υπήρχε συνέχεια μεταξύ τους και δε θα μπορούσε κανείς να περάσει από τη μια περιοχή στην άλλη.

Η ισχυρή ανθρωπική αρχή θεωρεί ότι ένα τρισεκατομμύριο γαλαξίες του Σύμπαντος υπάρχουν για ένα και μόνο λόγο, απλώς και μόνο για χάρη των κατοίκων ενός μικρού πλανήτη. Είναι λοιπόν αντίληψη που απορρέει από την αλαζονεία και την αυταρέσκεια του ανθρώπου να θεωρεί ότι τα πάντα έχουν αφετηρία και τέρμα το εγώ του. Είναι τουλάχιστο υπερβολικό να υποθέτουμε πως υπάρχουν άπειρα άλλα Σύμπαντα - από τα οποία ελάχιστα μπορούμε να παρατηρήσουμε - μόνο και μόνο για να παρατηρήσουμε εμείς “το δικό μας”.

Η ισχυρή ανθρωπική αρχή παραγνωρίζει ολόκληρη την ιστορία της φυσικής. Οι κοσμολογικές θεωρίες εξελίχθηκαν από τη δογματική θεολογία της γεωκεντρικής θεωρίας του Αριστοτέλη στην αμφισβήτησή της με την ηλιοκεντρική θεωρία του Κοπέρνικου και του Γαλιλαίου και έφτασαν στην κοσμολογία του Shapley που έβγαλε τον Ήλιο από το κέντρο του Γαλαξία. Με αυτό τον τρόπο κατανοήσαμε ότι: δεν είμαστε κάτι ξεχωριστό, η Γη είναι ένας μικρός πλανήτης που κινείται γύρω από ένα άστρο, αυτό το άστρο είναι ένα από τα εκατό δισεκατομμύρια άστρα ενός σπειροειδούς γαλαξία, που και αυτός είναι ένας από τους περίπου ένα τρισεκατομμύριο γαλαξίες του παρατηρήσιμου Σύμπαντος, το οποίο, όπως απέδειξε ο Edwin Hubble, συνεχώς διαστέλλεται και όλοι οι γαλαξίες απομακρύνονται από τη Γη και μάλιστα τόσο πιο γρήγορα, όσο πιο απομακρυσμένοι είναι. Το Σύμπαν είναι πεπερασμένο, αλλά δεν έχει όρια. Κανένας δηλαδή γαλαξίας δε βρίσκεται στα άκρα του Σύμπαντος. Αντίθετα κάθε γαλαξίας “αισθάνεται” ότι περιβάλλεται από όλους τους υπόλοιπους. Αν θέλει ο κάτοικος της Γης, όπως και ο κάτοικος οποιουδήποτε άλλου πλανήτη, μπορεί να θεωρήσει το γαλαξία ή τον πλανήτη του το κέντρο του κόσμου. Αυτή η εκδοχή είναι ψευδαίσθηση και όχι πραγματικότητα.

Η άποψη που διατυπώνεται και από Έλληνες Φυσικούς ότι “η ανθρωπική αρχή αποτελεί ηθική δικαίωση του ανθρώπου ανασύρει και πάλι τον άνθρωπο από την ασημαντότητα και τον τοποθετεί σε θέση περίοπτη” (Γραμματικάκης, ‘Η κόμη της Βερενίκης’) και ότι “μας δίνει την αίσθηση πως κάτι αξίζουμε και κάποιο

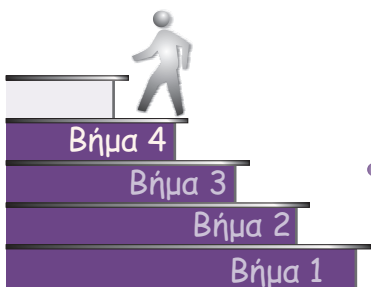
ρόλο παίζουμε μέσα στο αχανές Σύμπαν” (Ξανθόπουλος, “Περί αστέρων και συμπάντων”) είναι αφελής και προκλητική.

Εν κατακλείδι η ανθρωπική αρχή αποτελεί μεταφυσική-θεολογική και ντετερμινιστική ερμηνεία του κόσμου στο βαθμό που θέτει ως κέντρο του Σύμπαντος τον παρατηρητή του, το σκεπτόμενο δηλαδή ον, όχι απλώς ως σημείο αναφοράς αλλά ως σκοπό της δημιουργίας του Σύμπαντος.

Κλέαρχος Δ. Σμυρναίος,
Εκπαιδευτική εφημ., “*Το διάλειμμα*”.

Απάντηση: Στο παραπάνω κείμενο τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου είναι:

- **ειδικό λεξιλόγιο** (σύμπαν, ανθρωπική αρχή, κοσμολογικές θεωρίες)
- **επιδίωξη αντικειμενικότητας** (χρήση παραδειγμάτων και τεκμηρίων στην τρίτη παράγραφο)
- **τεκμηρίωση απόψεων** (χρήση παραδειγμάτων, αυθεντιών, αληθειών).

Άλλα γραμματειακά είδη

- Άρθρο
 - Επιφυλλίδα
 - Επιστολή

• Άρθρο

	Θεωρητικό πλαίσιο
Τι είναι	Το άρθρο είναι κείμενο που δημοσιεύεται σε εφημερίδα ή σε περιοδικό και στο οποίο, αναπτύσσονται θέματα γενικού ενδιαφέροντος που αφορούν την επικαιρότητα.
Η λειτουργικότητά του	Όταν ένα άρθρο δημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα των εφημερίδων σημαίνει ότι εκφράζει τη θέση της εφημερίδας για το πιο σημαντικό γεγονός της επικαιρότητας.
Το ύφος του	Το ύφος του κειμένου είναι συνήθως απλό, ώστε να γίνεται κατανοητό από το ευρύ κοινό.
Γλώσσα	Κυριαρχεί η αναφορική λειτουργία της γλώσσας

Διαφορές Άρθρου - Δοκίμιου

άρθρο	Διαφορές	δοκίμιο
<ul style="list-style-type: none"> • Έχει επικαιρικό χαρακτήρα, κινείται στο χώρο της ερμηνευτικής δημοσιογραφίας ή της επιστήμης και απέχει από τη λογοτεχνία. • Απρόσωπο, αντικειμενικό • Κυριαρχεί η αναφορική λειτουργία της γλώσσας. 	<p>ο χαρακτήρας του</p> <p>το ύφος του</p> <p>η γλώσσα του</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αντίθετα, το δοκίμιο κινείται ανάμεσα στην επιστήμη και τη λογοτεχνία ή τη φιλοσοφία. • Προσωπικό και οικείο. • Στο δοκίμιο ευρεία είναι η χρήση της δηλωτικής αλλά και της συνυποδηλωτικής λειτουργίας της γλώσσας.
<p>Η έκτασή του: το άρθρο είναι συνήθως συντομότερο από ένα δοκίμιο.</p> <p>Παρατήρηση: το άρθρο συνήθως τιτλοφορείται.</p>		

Τα χαρακτηριστικά του άρθρου

- Θέμα με επικαιρικό χαρακτήρα
- Το ύφος του κειμένου είναι απλό και γίνεται κατανοητό στο ευρύ κοινό
- Κυριαρχεί η αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- Επικρατεί η τριτοπρόσωπη διατύπωση που προσδίδει αντικειμενικότητα
- Κινείται στο χώρο της ερμηνευτικής δημοσιογραφίας

Άσκηση:

Να ανιχνεύσετε ποια είναι τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν το κείμενο ως άρθρο.

Κείμενο: Λονδίνο: “Δεν τα δίνουν ούτε ως δάνειο!”

“Τα γλυπτά του Παρθενώνα δεν θα επιστραφούν ποτέ στην Ελλάδα, ούτε και ως δάνειο” δήλωσε κατηγορηματικά στη βρετανική εφημερίδα “Σάντεϊ Τέλεγκραφ” ο διευθυντής του Βρετανικού Μουσείου, Νιλ Μακ Γκρέγκορ. Ανακοίνωσε επίσης ότι τερματίζει τις όποιες “διαπραγματεύσεις” με τη βρετανική Επιτροπή για τον Επαναπατρισμό των Μαρμάρων ενώ πρότεινε να δεχθεί η Ελλάδα μια “εικονική αναπαράσταση” του μνημείου.

“Προς το παρόν δεν υπάρχει κοινό έδαφος μεταξύ των δύο πλευρών στο ζήτημα των Μαρμάρων και είναι κουραστικό να επαναλαμβάνονται τα ίδια επιχειρήματα. Η ανοικοδόμηση του Παρθενώνα δεν είναι δυνατή. Ας προσπαθήσουμε λοιπόν να συνενώσουμε εικονικά όσα στοιχεία του έχουν διασωθεί” υποστηρίζει ο κ. Μακ Γκρέγκορ.

Σε συνέντευξή του στην εφημερίδα, ο διευθυντής του Βρετανικού Μουσείου υπογράμμισε ότι λόγω μιας ευτυχούς ιστορικής συγκυρίας τα μισά από τα γλυπτά που έχουν διασωθεί βρίσκονται σήμερα στο Λονδίνο. “Τα γλυπτά του Παρθενώνα επιτελούν το μέγιστο καλό στο μουσείο που βρίσκονται διότι οι επισκέπτες μπορούν να τα δουν στο ευρύτερο ιστορικό τους πλαίσιο. Το Βρετανικό Μουσείο είναι ένα από τα σημαντικότερα πολιτιστικά επιτεύγματα της ανθρωπότητας, καθώς σ’ αυτό μπορούν να συγκεντρωθούν τα επιτεύγματα του ανθρώπου σε κάθε γωνιά της Γης” δήλωσε ο διευθυντής του Βρετανικού Μουσείου.

Ο διευθυντής του Βρετανικού Μουσείου αναγνωρίζει ότι πολλοί άνθρωποι υποστηρίζουν ότι το θέμα του Παρθενώνα πρέπει να εξεταστεί ως ειδική περίπτωση. Αλλά.....

“Πρόκειται απλώς για μία άποψη – και όχι για γεγονός. Προσωπικά δεν βλέπω διαφορές ανάμεσα στην ελληνική τέχνη και παράδοση και την ολλανδική ή την ιταλική, που επίσης είναι διαδεδομένη σε όλο τον κόσμο” είπε χαρακτηριστικά ο κ. Μακ Γκρέγκορ.

Μπορεί ο κ. Μακ Γκρέγκορ να ήταν ο πρώτος διευθυντής του Βρετανικού Μουσείου που δέχθηκε να συναντηθεί με τον Έλληνα υπουργό Πολιτισμού και

τη Βρετανική Επιτροπή, όμως οι δηλώσεις του “εξανεμίζουν πλέον τις ελληνικές ελπίδες για επιστροφή των γλυπτών στους Ολυμπιακούς της Αθήνας και εξοργίζουν τόσο τις ελληνικές αρχές όσο και τη Βρετανική Επιτροπή για τον επαναπατρισμό”, γράφει η “Τέλεγκραφ”.

Ο διευθυντής του Βρετανικού Μουσείου προτείνει στην Ελλάδα να δεχθεί μια εικονική αναπαράσταση του Παρθενώνα όπως ήταν πριν από 2.500 χρόνια. “Ελπίζω έτσι να βελτιωθούν οι σχέσεις μας με την ελληνική πλευρά”, δηλώνει ο κ. Μακ Γκρέγκορ, που υποστηρίζει ότι έχει αναπτύξει τη συγκεκριμένη πρόταση σε επιστολή του προς τον καθηγητή Δημήτριο Παντερμαλή, επικεφαλής του οργανισμού για την οικοδόμηση του Μουσείου της Ακρόπολης.

Η εικονική οικοδόμηση του Παρθενώνα θα γίνει μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών με τη λήψη χιλιάδων φωτογραφιών του ναού και τμημάτων ή αντικειμένων που έχουν αφαιρεθεί από το χώρο και βρίσκονται σε διάφορα μουσεία.

Εξοργισμένα είναι ύστερα από τις εξελίξεις τα μέλη της Βρετανικής Επιτροπής για τον Επαναπατρισμό των Μαρμάρων. Συγκεκριμένα, ο πρόεδρος της Βρετανικής Επιτροπής, καθηγητής Άντονι Σνοντγκράς, κατηγορεί το Βρετανικό Μουσείο για “διπροσωπία” στις διαπραγματεύσεις με την Αθήνα. Ο καθηγητής Σνοντγκράς πρόσθεσε ότι θα ήταν ικανοποιημένος με την πρόταση για “εικονική αναπαράσταση του Παρθενώνα, μόνο αν στόλιζε το Βρετανικό Μουσείο σε αντικατάσταση των γλυπτών”.

Άρθρο, από την “Ελευθεροτυπία”, 24-2-2003.
Επιμέλεια, Ιωάννα Νιαώτη.

Απάντηση:

Στο παραπάνω άρθρο απαντώνται όλα τα χαρακτηριστικά του είδους του. Συγκεκριμένα η ανακίνηση του θέματος **της επιστροφής των Γλυπτών του Παρθενώνα είναι ένα ζήτημα επίκαιρο**, απασχολεί την κοινή γνώμη, **άρα προσιδιάζει στο χαρακτήρα του άρθρου**. Επίσης το άρθρο έχει **ξεκάθαρο χαρακτήρα**: “Τα γλυπτά του Παρθενώνα δε θα επιστραφούν ποτέ στην Ελλάδα...”. Η εικονική οικοδόμηση του Παρθενώνα θα γίνει μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών. **Γι’ αυτό το λόγο επικρατεί στο άρθρο η αναφορική λειτουργία της γλώσσας**: “Η ανοικοδόμηση του Παρθενώνα δεν είναι δυνατή...” διότι οι επισκέπτες μπορούν να τα δουν στο ευρύτερο ιστορικό τους πλαίσιο. **Το ύφος**, είναι **λιτό και λείπει ο προσωπικός και οικείος τόνος**. **Τέλος**, από άποψη έκτασης, το άρθρο είναι **σύντομο ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες για πληρέστερη και έγκαιρη ενημέρωση** του αναγνωστικού κοινού.

• Επιφυλλίδα

	Θεωρητικό πλαίσιο
Τι είναι Επιφυλλίδα;	Επιφυλλίδα είναι ένα είδος σύντομου δημοσιογραφικού άρθρου, με θέμα, συνήθως, φιλολογικό, επιστημονικό, καλλιτεχνικό ή πολιτικό και γράφεται από πρόσωπο ειδικό στο θέμα.
Ο δοκιμακός χαρακτήρας της επιφυλλίδας	Επειδή, συχνά, ο επιφυλλιδογράφος κατά τη διαπραγμάτευση του θέματος προχωρεί σε παρατηρήσεις, σκέψεις διαχρονικού χαρακτήρα και γενικότερου ενδιαφέροντος, γι' αυτό θεωρείται κείμενο δοκιμακού χαρακτήρα.
Δυσδιάκριτα τα όρια επιφυλλίδας και άρθρου	Πολλές φορές η επιφυλλίδα ορίζεται ως σύντομο άρθρο. Τη διακρίνουμε όμως, από αυτό, γιατί δεν έχει τον έντονο επικαιρικό του χαρακτήρα.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι επιφυλλίδα καθώς:

- Αφορμάται από ένα θέμα επικαιρικού χαρακτήρα (δημοσιοποίηση που καταδεικνύει την άγνοια των Ελλήνων για την πολιτιστική κληρονομιά τους) και προχωρεί σε παρατηρήσεις, σκέψεις διαχρονικού χαρακτήρα ανιχνεύοντας την αιτιολογία του φαινομένου.
- Η γλώσσα του κειμένου είναι δηλωτική.
- Το ύφος είναι σοβαρό.
- Στόχος η πληροφόρηση των αναγνωστών αλλά και ο προβληματισμός.

Κινείται επομένως στο διάμεσο δοκιμίου και άρθρου.

Κείμενο:

Την Κυριακή λοιπόν της 5ης του Οκτώβρη στα Κυριακάτικα παρουσίασαν ανάμεσα στα άλλα και μια μικρή ταινία-έρευνα κάποιου συντάκτη που σταματούσε στους δρόμους της Αθήνας ανύποπτους περαστικούς και περαστικές, νέους και νέες, ώριμους και ώριμες, υπερώριμους και υπερώριμες, τέλος πάντων χαρακτηριστικό δείγμα για δημοσκόπηση ή σφυγμομέτρηση, νεοελληνιστί “γκάλοπ”, των γνώσεών τους για την πολιτιστική μας κληρονομιά. Το ερώτημα φαινόταν απλό, απλοϊκό θα το υπέθετε κανείς, όμως αποδείχθηκε τραγικά εύστοχο· αυτό έκανε την “ανατριχιαστική” αποκάλυψη. Το ερώτημα ήταν: “Τι είναι ο Παρθενώνας;” Όλοι όσοι ρωτήθηκαν, δέκα δεκαπέντε, δεν μπορώ να είμαι βέβαιος,

εκτός από έναν τελευταίο νέο, όλοι λοιπόν όχι μονάχα αγνοούσαν τι είναι ο Παρθενώνας, αλλά έδωσαν τις πιο απροσδόκητες απαντήσεις με το πιο απερίγραπτο (κυριολεκτικά) ύφος. Αν απαντούσαν: “Δεν ξέρω”, θα έλεγα πως αποκαλύφθηκε η άγνοια των Νεοελλήνων, η αδιαφορία τους για ό,τι βλέπουν καθημερινά, η έλλειψη της πιο απλής περιέργειας κ.λπ. Όμως δεν ήταν αυτή η απάντηση· η αντίδρασή μου ήταν τέτοια, ώστε δεν κατόρθωσα να συγκρατήσω με ακρίβεια την ποικιλία των απαντήσεων· ανατρίχιασα από όσα έβλεπα και άκουγα. Μια νεαρή με το πιο ηλίθιο χαμόγελο του κόσμου είπε πως “δεν ασχολείται με τέτοια”· κάποιος είπε πως είναι βέβαια παλιός, κάπου στα χίλια οχτακόσια τόσα, άλλος πως ήταν δικαστήριο, άλλος σχολείο, ένας αγανάκτησε που δεν τον άφηναν στις σκοτούρες του και τον απασχολούσαν με τέτοιες ανοησίες και ούτω καθεξής. Ο συντάκτης είχε την έξυπνη ιδέα να θέσει το ίδιο ερώτημα σε μερικούς ξένους. Αν δεν ήταν όλοι απόλυτα ενήμεροι, κανείς βέβαια δεν απάντησε τόσο ανόητα, όσο οι Έλληνες· και είναι χαρακτηριστικό πως η τελευταία απάντηση, που δόθηκε από κάποιον Ιάπωνα, ήταν ακριβέστατη σε όλα τα σημεία.

Από τη μέρα εκείνη αναλογίζομαι αδιάκοπα τι σημαίνει για μας πολιτιστική κληρονομιά· και όχι μόνο κληρονομιά· τι σημαίνει πολιτιστική ζωή, λαϊκή επιμόρφωση, πολιτιστικές εκδηλώσεις και όλα τα άπειρα ηχηρά παρόμοια που ακούμε και διαβάζουμε από το πρωί ως το βράδυ καθημερινές και Κυριακές, προπάντων τους θερινούς μήνες του πολιτιστικού οργανισμού, όταν τα φεστιβάλ συναγωνίζονται σε αριθμό και πάθος τους χειμερινούς ποδοσφαιρικούς αγώνες.

M. Ανδρόνικος, *Ελληνική Κιβωτός*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1994

• Επιστολή

Χαρακτηριστικά επιστολής:

- Στην επιστολή υπάρχει προσφώνηση και αποφώνηση
- Αναφέρεται σε ποικίλα θέματα, κυρίως γεγονότα της προσωπικής ζωής
- Η γλώσσα είναι απλή και χρησιμοποιείται περισσότερο το α΄ και β΄ ρηματικό πρόσωπο
- Έχει συγκεκριμένο αποδέκτη (σε αντίθεση με το δοκίμιο που απευθύνεται σε ευρύ κοινό)
- Το ύφος της επιστολής είναι απλό, καθημερινό, ελεύθερο, οικείο ή και επίσημο
- Σκοπός είναι η επικοινωνία, η ενημέρωση του αποδέκτη της επιστολής.
- Χρησιμοποιείται επίκληση στη λογική και στο συναίσθημα

Αντιπροσωπευτικό δείγμα επιστολής:

Αγαπητέ Χρήστο καλημέρα,

στο προηγούμενο γράμμα σου μου ανέφερες για τη συμμετοχή του σχολείου σου στις κινητοποιήσεις του Οργανισμού Διεθνούς Αμνηστίας για την κατάργηση της θανατικής ποινής στην πολιτεία σας τη Φλόριντα. Επιπλέον, μου έστειλες το κείμενο της διακήρυξης με την προτροπή να αναλάβουμε και στη χώρα μας ανάλογες πρωτοβουλίες.

Πρώτα πρώτα θέλω να σε ευχαριστήσω για την αφορμή που μου έδωσες να συζητήσουμε ένα τόσο καυτό και ενδιαφέρον θέμα. Συμφωνώ ότι οι νέοι χρειάζεται να παρεμβαίνουν σε κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα τόσο του τόπου τους, όσο και διεθνώς. Πρέπει, ωστόσο, να σε πληροφορήσω ότι στην Ελλάδα η επιβολή και πολύ περισσότερο η εκτέλεση της θανατικής ποινής έχει με νόμο καταργηθεί, αρκετά χρόνια τώρα. Παρακολουθούμε όμως τις συζητήσεις που διεξάγονται στην Αμερική, στις Αραβικές χώρες και όπου αλλού αυτή εφαρμόζεται. Όπως ξέρεις, η χώρα του παππού και των προγόνων σου, η Ελλάδα, είναι από την αρχαιότητα ευαίσθητη σε θέματα αναγνώρισης δικαιωμάτων στον άνθρωπο. Στη σοφιστική σκέψη των κλασικών χρόνων εντοπίζονται τα πρώτα επιχειρήματα για την κατάργηση των βασανιστηρίων, τα οποία επεξεργάστηκε ο Διαφωτισμός και οι σύγχρονες Δημοκρατίες τα συμπεριέλαβαν στα Συνταγματικά τους κείμενα και στις οικογενειακές Διακηρύξεις για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Αυτό που μου προκαλεί κατάπληξη είναι πως χώρα τόσο αναπτυγμένη, όπως η Αμερική, μπορεί να ακολουθεί μια τέτοια βάνανση μέθοδο επίλυσης των διαφορών της με ένα δικό της πολίτη που εγκληματεί. Καταρχήν, αυτό φαίνεται αντιφατικό. Εφαρμόζοντας την ποινή του θανάτου ένα κράτος είναι σαν να υιοθετεί μια πρακτική που το ίδιο αποδοκιμάζει, δηλαδή το έγκλημα. Επιπρόσθετα, πρόκειται για παραδοχή μιας μεγάλης του αδυναμίας. Αφαιρώντας μια ανθρώπινη ζωή είναι σαν να ομολογεί έμπρακτα ότι αδυνατεί να τη σωφρονίσει. Ενώ αποστολή του κράτους είναι να προσπαθεί ετερόκλητους ανθρώπους να τους κάνει να συμβιώνουν αρμονικά. Κανένας δεν είναι περιττός. Από τη θετική αξιοποίηση όλων μας προάγεται ο πολιτισμός.

Εκτός των λογικών, μια σειρά συναισθηματικών επιχειρημάτων έχουν τη δική τους δύναμη. Επεξηγηματικά, η εκτέλεση ενός θανατοποινίτη δεν παύει να είναι ένας “εκ προ μελέτης και εν ψυχρώ” φόνος, μια πράξη άκρας αγριότητας. Ως τέτοια λοιπόν ανασύρει στη μνήμη του ανθρώπου αρχέγονα ένστικτα βίας, δίψα για αίμα, που με πολλούς αγώνες έχει απωθήσει. Περαιτέρω, το θεολογικό επιχείρημα ότι η ζωή και ο θάνατος δεν είναι ανθρώπινο διακύβευμα, αλλά θεϊκό, μας κάνει να σκεφτούμε ότι η δυνατότητα παρέμβασης του κράτους στη ζωή, ίσως θα πρέπει να είναι μηδενική.

Από την άλλη πλευρά, η έμφαση που δίνεται στην αποτρεπτική δύναμη της εσχάτης των ποινών δε φαίνεται αρκούντως πειστική. Θα προσπαθήσω να το τεκμηριώσω. Η θανατική ποινή επιβάλλεται για πολύ σοβαρά εγκλήματα. Δεν

πρόκειται για κοινές, αλλά για ιδιαίτερες περιπτώσεις. Η αιτιολογία τους αποδίδεται σε οργανωμένα σχέδια (εμπόριο ναρκωτικών, τρομοκρατία) ή σε παράγοντες που άπτονται της ψυχοπαθολογίας (βιασμός). Όπως εύκολα μπορεί να αντιληφθούμε δεν εμποδίζεται κάποιος από τη διάπραξη ενός τέτοιου εγκλήματος από το φόβο της ηλεκτρικής καρέκλας. Έχει να αντιπαλέψει με πολύ μεγαλύτερες, σκοτεινές δυνάμεις, συχνά τον ίδιο του τον εαυτό, και χρειάζεται ψυχολογική υποστήριξη, γενναϊόψυχη τη συμπαράσταση της κοινωνίας και όχι την απειλή του θανάτου να επικρέμεται. Συνεπώς, η θανατική ποινή δε λειτουργεί προληπτικά, αντίθετα, ενδέχεται να οδηγήσει σε σπασμωδικές κινήσεις απελπισίας ή αντίδρασης.

Βέβαια, δε συμφερίζομαι τον αντίλογο ότι ο θάνατος δε θα πρέπει να επιβάλλεται, γιατί στην περίπτωση δικαστικού σφάλματος η επανόρθωση δεν είναι εφικτή. Η άποψή μου είναι ότι καμία διόρθωση δεν μπορεί να επέλθει, αν έχει διαπραχθεί λάθος. Μπορείς μήπως να σκεφτείς απόλυτη αποκατάσταση ή ποιο νόημα έχει η συγγνώμη για κάποιον που φυλακίστηκε άδικα; Σημασία έχει η Δικαιοσύνη να απονέμεται με τη δέουσα σοβαρότητα και προσοχή και να μην επιτρέπονται, εκ των προτέρων, περιθώρια σφάλματος, στη σκέψη ότι μπορεί να διορθωθεί.

Φίλε Χρήστο, απορώ ακόμα ποιοι λόγοι επιβάλλουν τη διατήρηση μιας τόσο αναχρονιστικής μεθόδου, τη στιγμή που οι φωνές από όλο τον κόσμο μιλούν για Ειρήνη, Συναδέλφωση λαών και Αγάπη στις μεταξύ μας σχέσεις. Προφανώς η απάντηση βρίσκεται στις πολιτικές σκοπιμότητες που υπηρετούνται. Ευελπιστώντας σε συχνότερη επικοινωνία μας, περιμένω νεότερα από την πρωτοβουλία σας. Σκέφτομαι μάλιστα να μιλήσω στους συμμαθητές μου και να σας στείλουμε ένα μήνυμα συμπαράστασης.

Σου στέλνω τους χαιρετισμούς μου,
Αντώνης.

Βήμα 5

Βήμα 4

Βήμα 3

Βήμα 2

Βήμα 1

Εξασκούμεαι ...

Ασκήσεις:

1. Να βρεθεί ο τρόπος / μέθοδος ανάπτυξης / οργάνωσης των παρακάτω παραγράφων.

α. *“Η κατάσταση στο σημερινό κόσμο είναι σαφής: δεν επιτρέπεται σε όλους τους ανθρώπους, υπό μόνη την ιδιότητά τους ως ανθρώπων, να κατέχουν όλα τα δικαιώματα (είτε αυτά λέγονται πολιτικά και αστικά είτε λέγονται ανθρώπινα) ανεξάρτητα από το πού γεννιούνται ή το πού βρίσκονται. Ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία θα άξιζαν πράγματι αυτό το όνομα, θα μπορούσε να παραχωρήσει μονάχα ένα παγκόσμιο κράτος, προς το οποίο όλα τα άτομα θα βρίσκονταν σε ίση και άμεση σχέση, δηλαδή θα αποκτούσαν άμεσα όλα τους τα δικαιώματα απ’ αυτό ως τον εκπρόσωπο ολόκληρης της ανθρωπότητας. Μόνο όποιος εκπροσωπεί ολόκληρη την ανθρωπότητα μπορεί και να θεωρήσει τον κάθε άνθρωπο υπό μόνη την ιδιότητά του ως άνθρωπο, ανεξάρτητα από φυλετικά ή εθνικά κατηγορήματα, και να του παραχωρήσει ανθρώπινα δικαιώματα. [...]”* (από τον Τύπο)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

β. *“Μια τέτοια στήριξη όμως της κρατικής αυθεντίας είναι βασικά αντίθετη προς τη φύση της δημοκρατικής πολιτείας. Η προστασία της αξίας του ανθρώπου και η άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων προϋποθέτουν λογικά και πρακτικά τη φυσική του ύπαρξη. Αυτό όμως το “δικαίωμα στη ζωή” και την αξία του ανθρώπου που αυτό στηρίζει, προσβάλλει η θανατική ποινή. Η νομοθετική επομένως πρόβλεψη της ποινής αυτής είναι αντίθετη προς την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας που συνίσταται στο σεβασμό και στην*

προστασία της αξίας του ανθρώπου. Γι' αυτό το λόγο η θανατική ποινή είναι αντισυνταγματική.”

*(Αλέξανδρος Μαγκάκης, καθηγητής Νομικής,
πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης)*

γ. “Στην έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής της UNESCO για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα τονίζεται ότι η διά βίου εκπαίδευση πρέπει να στηρίζεται στους παρακάτω τέσσερις πυλώνες, που αποτελούν διαφορετικά είδη μάθησης:

- 1. Μαθαίνω πώς να αποκτώ τη γνώση, συνδυάζοντας ικανοποιητικά μια ευρύτατη γενική παιδεία με τη δυνατότητα εμβάθυνσης σε ορισμένα θέματα.*
- 2. Μαθαίνω να ενεργώ με τέτοιον τρόπο, ώστε να αποκτώ όχι μόνο επαγγελματική κατάρτιση αλλά και γενικότερα τη δυνατότητα να αντιμετωπίζω διάφορες καταστάσεις και να εργάζομαι αρμονικά σε ομάδες.*
- 3. Μαθαίνω να συμβιώνω, κατανοώντας τους άλλους και έχοντας επίγνωση των κοινωνικών αλληλεξαρτήσεων -συμβάλλοντας στην πραγματοποίηση κοινών δράσεων και στη διευθέτηση των συγκρούσεων- με σεβασμό στις αξίες του πλουραλισμού, της αμοιβαίας κατανόησης και της ειρήνης.*
- 4. Μαθαίνω να ζω με τέτοιον τρόπο, ώστε να αναπτύσσω την προσωπικότητά μου και να μπορώ να ενεργώ με μεγαλύτερη αυτονομία και περισσότερη κρίση και προσωπική υπευθυνότητα. Για το λόγο αυτόν η εκπαίδευση δεν πρέπει να παραμελεί την ανάπτυξη των ατομικών δυνατοτήτων, τη μνήμη, τη λογική κρίση, την αίσθηση του ωραίου, τις φυσικές ικανότητες του ατόμου και τη δεξιότητα της επικοινωνίας, με παράλληλη ευαισθησία στη χρήση της μητρικής γλώσσας.”*

(από τον Τύπο)

.....
.....

δ. *“Το οικογενειακά οργανωμένο σπίτι ήταν από αιώνες το κέντρο όπου (με κοινωνική αναγνώριση και προστασία) ικανοποιούνταν οι βασικές ανάγκες της ζωής του ανθρώπου: όχι μόνον ο έρωτας και η τεκνογονία, η αγωγή των παιδιών και η ψυχαγωγία της “συντροφιάς”, αλλά και το μαγείρεμα, το νοικοκύρεμα και η περίθαλψη στην αρρώστια και στα γηρατειά. Όλα αυτά τα αγαθά άλλοτε δεν μπορούσε να τα αποκτήσει και να τα εξασφαλίσει κανείς παρά με το γάμο και τη σύσταση οικογένειας. Σήμερα στις “εξελιγμένες” κοινωνίες τα πράγματα έχουν αλλάξει ριζικά. Οι πιο πολλές από τις ανάγκες που αναφέραμε ικανοποιούνται χωρίς την οικογένεια.”*

Ε. Παπανούτσος

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ε. *“Η ανισοτιμία άντρα και γυναίκας στα πλαίσια της οικογένειας έχει στις μέρες μας καταλυτικές επιπτώσεις, εφόσον η γυναίκα διεκδικεί ίσα δικαιώματα χωρίς να εισακούεται. Η σύγκρουση του αντρόγунου είναι αναπόφευκτη. Οι διαμάχες και ο ανταγωνισμός δηλητηριάζουν την καθημερινή ζωή. Ο αλληλοσεβασμός, η στοργή και η αλληλοκατανόηση παραχωρούν σιγά – σιγά τη θέση τους στην εχθρότητα, στη μνησικακία και τελικά στην αδιαφορία. Όσον αφορά τους θεατές αυτής της “μάχης”, τα παιδιά, αποκτούν όλο και περισσότερα ψυχικά τραύματα, ενώ πολύ συχνά διαμορφώνουν προβληματική συμπεριφορά. Είναι τα τραγικά θύματα της ανωριμότητας των γονιών τους”.*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

στ. “Άλλωστε η αλματώδης αριθμητική υπεροχή των γυναικών σε κάποιο επάγγελμα, όπως διαπιστώνεται από τους ειδικούς, ισοδυναμεί με σήμα κινδύνου. Γι’ αυτό χρειάζεται να αναζητηθεί κάποια αρνητική κατάσταση ή εξέλιξη στο επάγγελμα αυτό. Στις συνθήκες άσκησης του, στο ύψος των αμοιβών, στις προοπτικές του. Π.χ. τρεις βιομηχανικοί κλάδοι (υφαντικές βιομηχανίες, βιομηχανίες ένδυσης και υπόδησης και καπνοβιομηχανία) που συγκεντρώνουν μάλιστα το 60% των απασχολούμενων στη βιομηχανία γυναικών, είναι ταυτόχρονα ‘έντονα γυναικείοι’ και ‘έντονα φθίνοντες’”.

(Εφημ. “ΤΑ ΝΕΑ”, διασκευή από τον τύπο)

ζ. “Υπάρχουν δύο ψυχικές εκφράσεις του μίσους: το μίσος για τον άλλο και το μίσος για τον εαυτό μας, το οποίο συχνά δεν παρουσιάζεται ως τέτοιο. Αλλά πρέπει να καταλάβουμε ότι και τα δύο έχουν κοινή ρίζα, την άρνηση της ψυχικής μονάδας να δεχθεί αυτό που για την ίδια είναι ξένο. Η οντολογική αυτή διάρθρωση του ανθρώπου επιβάλλει αζεπέραστους εξαναγκασμούς σε κάθε κοινωνική οργάνωση και σε κάθε πολιτικό πλάνο. Καταδικάζει αμετάκλητα κάθε ιδέα για μια “διαφανή” κοινωνία, σε κάθε πολιτικό πλάνο που αποσκοπεί στην άμεση οικουμενική συμφιλίωση.”

(Κορνήλιος Καστοριάδης)

η. “Η εξέλιξη αυτή δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στη διεθνή κοινότητα όσον αφορά την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Διότι, όσο εντονότερος καθίσταται ο μειονοτικός “μικροεθνικισμός”, τόσο τείνει σε έμπρακτη αμφισβήτηση της κυριαρχίας της εδαφικής ακεραιότητας του συγκεκριμένου κράτους. Οπότε τούτο, για να αντιμετωπίσει αυτή την αμφισβήτηση -έστω και αν με την πολιτική του είχε ίσως προκαλέσει την έξαρση του μειονοτικού εθνικισμού- ενδέχεται να λάβει κατασταλτικά μέτρα ρατσιστικού χαρακτήρα.”

Αριστόβουλος 1. Μάνεσης, από τον ημερήσιο τύπο

του δικτύου. Θα μπορούσε να κάνει κανείς μια αντιστοίχιση με το δίκτυο παροχής νερού: το δίκτυο πληροφορικής υποδομής αντιστοιχεί στους αγωγούς ύδρευσης, ενώ το περιεχόμενο του δικτύου αντιστοιχεί στο νερό που παίρνουν οι καταναλωτές.”

(Γιώργος Χρυσολούρης, εφημ. ‘ΤΟ ΒΗΜΑ’)

- 2.α. Το κείμενο που ακολουθεί είναι επιφυλλίδα. Να ανιχνεύσετε τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου γραμματειακού είδους.

Πολιτική και οικονομική εξουσία

“Ο δισεκατομμυριούχος Τζορτζ Σόρος δήλωσε σε πρόσφατη συνέντευξη Τύπου ότι είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου να μην επανεκλεγεί ο Τζορτζ Μπους και ότι θα χρησιμοποιήσει την οικονομική του δύναμη για να στηρίξει το αντίπαλο Δημοκρατικό Κόμμα.

Δεν είναι η πρώτη φορά που ισχυρά οικονομικά συμφέροντα ανταγωνίζονται αντιστοίχως πολιτικά στην άσκηση εξουσίας. Αυτό συνδέεται - όπως θα φανεί πιο κάτω - με μια τάση που είναι σύμφυτη με την οικονομική δύναμη. Όταν αυτή ξεπερνά ορισμένα όρια έχει τον πειρασμό να παίζει εξουσιαστικό ρόλο κατακτώντας την εξουσία - περίπτωση Μπερλουσκόνι - ή επηρεάζοντάς την - περίπτωση Σόρος, αν νικήσει ο εκπρόσωπος του Δημοκρατικού Κόμματος που ο ίδιος υποστηρίζει.

Η επιδίωξη ενός πανίσχυρου οικονομικά προσώπου να επηρεάσει αποφασιστικά τα πολιτικά πράγματα δεν έχει τίποτε το πρωτότυπο. Ο πλούτος αφ’ εαυτού προσθέτει πολύ λίγη ικανοποίηση στον φορέα του πέρα από ένα σημείο κορεσμού. Όταν η οικονομική δύναμη ενός ατόμου ξεπερνά κατά πολύ τον ορίζοντα των καταναλωτικών του δυνατοτήτων ή φαντασιώσεων, εκείνο που έχει σημασία για το ίδιο δεν είναι να αυξήσει τον πλούτο του, αλλά τη δύναμη επιβολής του πάνω σε άλλους, δηλαδή την εξουσία του.

Πολλοί οδηγούνται από αυτή τη διαπίστωση στην ιδέα ότι ο οικονομικά ισχυρός ασκεί “οικονομική εξουσία”, που είναι το αντίστοιχο της πολιτικής εξουσίας. Αυτό όμως δεν ισχύει. Τουναντίον, όταν ο οικονομικά ισχυρός

* **Πολιτική:** σημαίνει πριν απ’ όλα επιβολή της θέλησης ορισμένων πάνω στη θέληση άλλων

αισθάνεται την ανάγκη να ασκήσει εξουσία προβαίνει σε πολιτικές παρεμβάσεις· επιδίδεται σε πολιτικές δραστηριότητες.

Αυτό συμβαίνει διότι πολιτική σημαίνει πριν απ' όλα άσκηση εξουσίας, δηλαδή επιβολή της θέλησης ορισμένων πάνω στη θέληση άλλων. Περί αυτού πρόκειται, πέρα από την ηθική βάση, τη νομιμότητα ή τη συναίνεση που συνοδεύουν την άσκηση εξουσίας υπό συνθήκες δημοκρατίας. Αυτό διαφοροποιεί απόλυτα την πολιτική από την οικονομική σφαίρα. Στην τελευταία είναι δυνατόν - θεωρητικά, τουλάχιστον - να υπάρχει ισότητα, εφόσον ο πλούτος μπορεί να μοιραστεί στα ίσα ανάμεσα σε όλους τους μετέχοντες σε αυτήν. Το ίδιο όμως δεν μπορεί να γίνει στην πολιτική. Η εξουσία δεν θα ήταν εξουσία - συνεπώς, δεν θα υφίστατο η πολιτική - αν μπορούσε να μοιραστεί, εφόσον το ίδιο της το νόημα προϋποθέτει τη διαίρεση ανάμεσα σε κυβερνώντες και σε κυβερνώμενους.

Είναι βέβαια δυνατόν να αντιτάξει κανείς σε αυτό ότι η οικονομική δύναμη αποτελεί μορφή εξουσίας, εφόσον δίνει τη δυνατότητα στον φορέα της να ασκήσει πίεση στους οικονομικώς ασθενέστερους. Επομένως, σύμφωνα με αυτό το επιχείρημα, καταλήγουμε στο ίδιο: ο ανίσχυρος υποτάσσεται στον ισχυρό και η διαφορά ανάμεσα στην άσκηση πολιτικής και οικονομικής εξουσίας εκμηδενίζεται.

Η πίεση όμως που μπορεί να ασκήσει ο οικονομικά ισχυρός δεν παίρνει απειλητική ή τυραννική μορφή παρά μόνον όταν μεταφράζεται σε πολιτική πίεση: όταν επηρεάζει με θεμιτά ή - συχνότερα - αθέμιτα μέσα την πολιτική εξουσία, όταν μπορεί να τη διαφθείρει και ενδεχομένως να την αλώσει. Όταν αυτό δεν γίνεται, δεν μπορεί κανείς να κυριολεκτήσει αναφερόμενος σε "εξουσία" οικονομικής φύσεως, διότι τότε ο οικονομικώς ισχυρός παίζει απλώς σε ένα παιχνίδι ανταλλαγής μη μηδενικού αθροίσματος, ενώ το πολιτικό παιχνίδι είναι κατ' εξοχήν μηδενικού αθροίσματος.

Εξηγούμαι. Ο δισεκατομμυριούχος μπορεί να με πείσει να του παραχωρήσω το σπίτι μου χάρη στην οικονομική του δύναμη, με το δέλεαρ "μιας προσφοράς που δεν μπορώ να αρνηθώ", κατά τη φημισμένη έκφραση του Κορλεόνε στον "Νονό". Μπορώ όμως - πάλι μέσα από "μια προσφορά που δεν μπορώ να αρνηθώ" - να "πεισθώ" να παραχωρήσω την ιδιοκτησία του σπιτιού αυτού στο κράτος, υπό την απειλή βίας, αν αποφασίσει τη δήμευση ή την κατάσχεση της προσωπικής μου περιουσίας.

Και στις δύο περιπτώσεις αποχωρίζομαι ένα περιουσιακό στοιχείο, μέσα από μια "πίεση". Αλλά υπάρχει πίεση και πίεση. Στην πρώτη περίπτωση δεν βιάζεται η θέλησή μου και δεν βγαίνω χαμένος από τη συναλλαγή. Στη δεύτερη περίπτωση η "συναλλαγή" είναι μόνο σχήμα λόγου, εφόσον βιάζεται η ελευθερία μου και αναγκάζομαι παρά τα θέλησή μου να αποχωρισθώ ένα περιουσιακό στοιχείο. Στην πρώτη περίπτωση έχουμε να κάνουμε με ένα παίγνιο θετικού αθροίσματος, εφόσον οι δύο συναλλασσόμενοι ωφελούνται αμοιβαίως. Στη δεύτερη περίπτωση ισχύουν όροι παιγνίου μηδενικού αθροίσματος, από τη στιγμή που το όφελος

του ενός ισούται με τη ζημιά που υφίσταται ο άλλος. Η άρνηση να αναγνωρίσει κανείς αυτή την ασυμμετρία αποτελεί λογικό σφάλμα πρώτου μεγέθους στο οποίο περιπίπτουν όσοι εξισώνουν την οικονομική με την πολιτική δύναμη.

Ακόμη και στην περίπτωση που ο οικονομικώς ισχυρός επιβάλλει τους όρους του σε άλλους ανίσχυρους, το φαινόμενο της διαπλοκής είναι πάντα παρόν, δηλαδή το πλέγμα αλληλεξαρτήσεων μεταξύ των φορέων πολιτικής και οικονομικής δύναμης. Και μόνο μέσα από τη διαπλοκή η δύναμη του οικονομικώς ισχυρού γίνεται πολιτική και νοθεύει το νόημα της δημοκρατίας, διότι δεν είναι δυνατόν να μην τη διαφθείρει. Γι' αυτό και αποτελεί την κύρια απειλή εναντίον της στον καιρό μας.”

Δ. Δημητράκος, εφημ. “Το Βήμα”.

Ο κ. Δημήτρης Δημητράκος είναι καθηγητής Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 2.β.** Το κείμενο που ακολουθεί είναι δοκίμιο. Να ανιχνεύσετε τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου γραμματειακού είδους.

[...] “Ο μεγάλος καλλιτέχνης”, όπως είπαν, “δεν είναι της εποχής του, είναι αυτός ο ίδιος η εποχή του”. Και αληθινά, η ζωή του ποιητή: αυτό το σύνολο των εντυπώσεων, των αισθήσεων, αντιδράσεων που είναι το υλικό του έργου του, είναι συνάμα ένα κομμάτι της ανθρωπότητας που τον περιστοιχίζει με τους καημούς της, τους πόνους της, το μεγαλείο της, τους εξευτελισμούς της. Όσο περισσότερο “όμοιος εαυτώ” είναι ο καλλιτέχνης - και θα ήθελα τούτο να νοηθεί όχι με την έννοια μιας επιφανειακής συνείδησης, αλλά μιας γνώσης που ανατρέχει στα πιο βαθιά και αγνοημένα στρώματα της ανθρώπινης ύπαρξης - τόσο πιο πλέρια μεταγγίζει την εποχή του στο έργο του. Ο δεσμός του ποιητή με την εποχή του δεν είναι ο διανοητικός ή και ο αισθηματικός ακόμη δεσμός που συνδέει τους ανθρώπους σε μια πολιτική διαδήλωση, αλλά ένας ομφάλιος λώρος όπως το έμβρυο με τη μητέρα του, ένας δεσμός καθαρά βιολογικός.

(Γ. Σεφέρης *Η Τέχνη και η Εποχή*, Δοκιμές σ.σ. 265-6)

.....

.....

2.γ. Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο. Να ανιχνεύσετε τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου γραμματειακού είδους.

“Μία συζήτηση για τη σχέση “Εξουσίας και Μ.Μ.Ε” ως μέσων επικοινωνίας/ ενημέρωσης και για τα “Μ.Μ.Ε ως φορέα εξουσίας”, είναι κατά βάση μια συζήτηση- αυτοκριτική. Στις σημερινές συνθήκες διαπλοκής αυτή η σχέση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κάλλιστα “τρίγωνο”: “μια χαρούμενη παρέα πολιτικών, επιχειρηματιών και δημοσιογράφων γευματίζει, διασκεδάζει και αποφασίζει στο τρίγωνο των Βερμούδων, Κολωνακίου - Συντάγματος - Μυκόνου, σε μία “παρά φύση” μετάλλαξη κοινωνικής συνύπαρξης, αμοιβαίων συμφερόντων, ταυτόσημης ιδεολογίας”.[...]

Καθώς μάλιστα εκπρόσωποι οργανωμένων συμφερόντων που ελέγχουν Μ.Μ.Ε καταφέρνουν να ηγεμονεύσουν και στην πολιτική, όπως πρόσφατα συνέβη στην Ιταλία, για να μην ασχοληθούμε με τα ιθαγενή φαινόμενα μεταπήδησης δημοσιογράφων-στελεχών Μ.Μ.Ε στον πολιτικό στίβο (υπουργοποιήσεις, βουλευτικά αξιώματα, δημοτικές υποψηφιότητες), τότε αυτή η συζήτηση δεν είναι μόνο επίκαιρη αλλά και αναγκαία.

Με αυτή την έννοια και η χρησιμότητα του ένατου Πανελλήνιου Δημοσιογραφικού Συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε στη Σαμοθράκη γύρω από τις προαναφερθείσες θεματικές ενότητες.[...]

Στην πρώτη θεματική ενότητα συζητήθηκε πώς η δημοσιογραφία από λειτουργήματα τα τελευταία χρόνια πήρε τη μορφή επιχείρησης, εξυπηρετώντας συμφέροντα και κέρδη, ενώ η συγκέντρωση Μ.Μ.Ε σε ένα πρόσωπο είναι από τα πλέον ανησυχητικά φαινόμενα της εποχής.[...]

Κοινός τόπος η μετάλλαξη της πληροφόρησης από κοινωνικό αγαθό σε εμπόρευμα, η κατεύθυνση προς ένα μοντέλο ομογενοποιημένης ενημέρωσης ως αποτέλεσμα του πλέγματος διαπλοκής πολιτικής εξουσίας, οικονομικών συμφερόντων και δημοσιογραφίας. Κοινή διαπίστωση η ανάγκη ανατροπής του σκηνικού, αυτοεξυγίανσης, αντίστασης στην απαξίωση.

Άλλωστε, το φαινόμενο της διαπλοκής Μ.Μ.Ε-εξουσίας δεν είναι καινούργιο. “Η μορφή του φαινομένου είναι καινούργια σήμερα καθώς παρατηρείται ένα είδος αναδιανομής στην πίτα της εξουσίας. Οι πολιτικοί χάνουν από το μερίδιό τους, οι επιχειρηματίες κερδίζουν και τα Μέσα ψάχνουν το ρόλο τους. Ρόλος που καθίσταται πολύ σημαντικότερος της συμμετοχής, ειδικά όταν αυτή είναι εξασφαλισμένη”, επισημαίνει ο επικοινωνιολόγος Π. Ματία, τον οποίον επικαλέστηκε ένας από τους συνέδρους.

Σε αυτό το σημείο ο ρόλος του δημοσιογράφου αντλεί επιχειρήματα από την ιστορική του αφετηρία αφήνοντας τη μοναδική αχτίδα αισιοδοξίας να λάμψει:

Ο λόγος στο όραμα, το ζεβόλεμα, για να ανοίξει ο δρόμος για τους νέους, την αξιοπρέπεια, την υπόμνηση ότι ο δημοσιογράφος είναι φύσει και θέσει αντιεξουσιαστής απέναντι σε κάθε μορφής εξουσία.[...] Η αποστολή του Τύπου είναι “Να βολεύει τους κατατρεγμένους και να κατατρέχει τους βολεμένους”, λέει ένα αμερικάνικο ρητό που επιστράτευσε ένας εισηγητής καλώντας σε μια πορεία ανάκτησης του προθέματος “αντί” από την Τέταρτη Εξουσία που πήρε αυτήν την ονομασία ακριβώς γιατί κάποτε δεν ήταν μέρος κανενός εξουσιαστικού τριγώνου, αλλά ακριβώς απέναντι στο τρίπτυχο της τότε έκφρασης του “ευγενών, θρησκείας, απολυταρχίας”.

Ιωάννα Σωτήρχου εφημ. “Ελευθεροτυπία”
(άρθρο ελαφρά διασκευασμένο από τον ημερήσιο τύπο)

3. Να καταρτίσετε το διάγραμμα του κειμένου.

Δορυφορική εξαπάτηση...

Τα τελευταία χρόνια οι εξελίξεις στο χώρο της δορυφορικής τηλεόρασης είναι ραγδαίες και ριζικές. Διαμορφώνεται ένα εντελώς νέο τοπίο, το οποίο από τεχνολογικής απόψεως χαρακτηρίζεται ως ανεκτίμητης αξίας επίτευγμα που ο ίδιος ο άνθρωπος δημιούργησε με τις πνευματικές του δυνάμεις. Από την άποψη της ψυχαγωγίας και της μόρφωσης γίνεται δεκτό ότι η δορυφορική τηλεόραση προσφέρει ανεξάντλητες ευκαιρίες για την ικανοποίηση όλων ανεξαιρέτως των αναγκών του ανθρώπου. Τα όρια των εθνικών πολιτισμών καταργούνται, οι διαπολιτισμικές επαφές και αλληλεπιδράσεις γίνονται τώρα πραγματικότητα. Με άλλα λόγια η εικόνα που σχηματίζει κανείς για το καθεστώς της δορυφορικής τηλεόρασης είναι περισσότερο από ειδυλλιακή.

Τα πράγματα όμως εμφανίζονται εντελώς διαφορετικά αν εξετάσει κανείς το φαινόμενο της δορυφορικής τηλεόρασης από τη σκοπιά της θεωρίας της πολιτιστικής βιομηχανίας. Πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει να προσεγγίσουμε τη δορυφορική τηλεόραση έξω από τα καθιερωμένα σχήματα σκέψης και στοχασμού (επιστήμες της τεχνολογίας και κοινωνιολογία μαζικών μέσων κ.α), να απαλλαγούμε από την αληθοφάνεια της επιχειρηματολογίας του κοινού νου. Η έξοδος λοιπόν από τον κοινό νου οδηγεί αναπόφευκτα στη διαπίστωση ότι “στη σύγχρονη κοινωνία η τεχνική έχει αποκτήσει μια ειδική δομή και θέση εντελώς άσχετη με τις ανάγκες των ανθρώπων”. (Horkheimer / Adorno).

Πράγματι, η ανάπτυξη της δορυφορικής τηλεόρασης σύμφωνα με την κυρίαρχη επιχειρηματολογία παρέχει απεριόριστες δυνατότητες στον τηλεθεατή να επικοινωνήσει με ξένους πολιτισμούς, να εμπλουτίσει τις γνώσεις του, να συσσωρεύσει εν γένει πληροφορίες. Ωστόσο όμως η γένεση της ανάγκης για περισσότερη πληροφορία συνδέεται άρρηκτα με την ανάπτυξη της δορυφορικής τηλεόρασης ως τμήματος της ευρύτερης πολιτιστικής βιομηχανίας. Με άλλα λόγια η ίδια η τεχνολογική ανάπτυξη κατασκευάζει την ανάγκη για πληροφορία.

Βρισκόμαστε δηλαδή μπροστά στο φαινόμενο: οι νέες ανάγκες της αστικής κοινωνίας να προκύπτουν όχι από εσωτερικές κοινωνικές διεργασίες αλλά να αποτελούν κατασκευάσματα του τεχνολογικού μηχανισμού, ο οποίος, κατά την επιχειρηματολογία της νομιμοποίησης, γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο διαμορφώνεται: να καλύψει τη νέα ανάγκη για πληροφορία. Πρόσφατο παράδειγμα νομιμοποιητικής επιχείρησης αποτελεί η λεγόμενη “ελεύθερη ραδιοφωνία”.

Αλλά και η ανάπτυξη της δορυφορικής τηλεόρασης αποκαλύπτει την απάτη και το ψέδος της πολιτιστικής βιομηχανίας. Επιπλέον αποδεικνύει ότι η “τεχνολογική ορθολογικότητα είναι σήμερα η ορθολογικότητα της ίδιας της κυριαρχίας” (Horkheimer / Adorno). Πράγμα που σημαίνει ότι η δορυφορική τηλεόραση αναπτύσσεται όχι τόσο σε πλαίσια φιλελευθερισμού και δημοκρατίας, όπως ισχυρίζεται η θεωρία της νομιμοποίησης, αλλά προωθεί και επιβάλλει τον “καταναγκαστικό χαρακτήρα της αποξενωμένης από τον εαυτό της κοινωνίας”. Στην εικόνα της δορυφορικής τηλεόρασης δεν αντανακλάται η κοινωνία ως πολύπλοκη και γεμάτη αντιφάσεις κατάσταση, αλλά μια κοινωνία χωρίς αντιφάσεις, μια, υποτίθεται, συμφιλιωμένη κοινωνία.

Κατά συνέπεια ο διψασμένος για πληροφορίες τηλεθεατής όταν παρακολουθεί μια τηλεοπτική σειρά π.χ. τύπου Δυναστείας δεν διευρύνει τις γνώσεις του για την αμερικάνικη κοινωνία. Αντιθέτως, τα περιθώρια της τηλεοπτικής συμπεριφοράς του δεν καθορίζονται από τις δικές του ιδιαίτερες και προσωπικές ανάγκες, αλλά προδιαγράφονται από τα βιομηχανικά κέντρα παραγωγής και διανομής των τηλεοπτικών προϊόντων. Η αυτενέργεια ή ορθότερα η ψευδαίσθηση της αυτενέργειας στη συμπεριφορά του εξαντλείται στην αλλαγή τηλεοπτικών καναλιών πατώντας απλώς το κουμπί. Κάτι τέτοιο δυστυχώς ονομάζεται ελευθερία επιλογής από τη θεωρία της νομιμοποίησης. Δεν είναι όμως παρά συμπεριφορά που υπαγορεύεται και ελέγχεται από τα κέντρα παραγωγής. “Κάθε εκδήλωση της πολιτιστικής βιομηχανίας αναπαράγει αναντιρρήτως τους ανθρώπους κατά το πρότυπο που έχει κατασκευάσει γι' αυτούς η ίδια η πολιτιστική βιομηχανία ως όλο” επισημαίνουν οι Horkheimer / Adorno.

Για ποια ελευθερία επιλογής λοιπόν μιλάει κανείς στη περίπτωση του τηλεθεατή όταν ο ίδιος ο τηλεθεατής είναι κατασκευάσμα της πολιτιστικής βιομηχανίας; Για ποια διεύρυνση της ελευθερίας και για ποια κάλυψη της ανάγκης για πληροφορία μιλάει κανείς, όταν η ίδια η ανάγκη είναι κατασκευάσμα της πολιτιστικής βιομηχανίας; Εύλογα λοιπόν αναρωτιέται κανείς: μήπως οι μέρες

5. Να εντοπίσετε τις διαρθρωτικές λέξεις της παραγράφου και να επισημάνετε τη νοηματική σχέση που δηλώνουν.

“Επιπλέον, ένα γνήσιο ανθρώπινο δικαίωμα θα πρέπει να ισχύει και να απολαμβάνεται παντού όπου υπάρχουν άνθρωποι, δηλαδή παντού όπου επιθυμεί να εγκατασταθεί ο καθένας. Ωστε, σε τελευταία ανάλυση, δεν υπάρχουν ανθρώπινα δικαιώματα δίχως απεριόριστη ελευθερία κίνησης και εγκατάστασης και δίχως αυτόματη νομική εξίσωση όλων των ατόμων με όλα τα άτομα χάρη στην οικουμενική ισχύ μιας ενιαίας νομοθεσίας. Όσο ο Αλβανός, π.χ. δεν έχει στην Ιταλία τα ίδια δικαιώματα με τον Ιταλό, μπορούμε stricto sensu να μιλάμε για πολιτικά και αστικά, όχι για ανθρώπινα δικαιώματα.”

.....

.....

.....

6. Να σχολιάσετε τη χρήση των παρενθέσεων και του ερωτήματος.

“Κατά τη γνώμη μου, ο επιστήμονας πρέπει να υποστηρίζει τις θέσεις του, αλλά και να αναγνωρίζει τα λάθη του, να παραδέχεται τις άστοχες εκτιμήσεις του. Δεν είναι όμως, μέσα στο ρόλο (και στην ηθική της λειτουργίας του) η υπεράσπιση της κομματικής γραμμής σ’ επιστημονικά θέματα. Δεν υπάρχουν επιστήμονες- υπάλληλοι του συστήματος οι οποίοι απαλλοτριώνουν τις απόψεις τους. Δεν είναι δυνατόν ο νομικός, ο πολιτικός επιστήμονας, ο κοινωνιολόγος, να λειτουργούν ως οπαδοί, ως φερέφωνα, ως έμποροι (επικαλούμενοι την πίστη στον αρχηγό αντί της πίστης στις αρχές της επιστήμης τους). Νομίζει πράγματι κανείς από αυτούς που υιοθέτησαν τη σπειροειδή ή αιδήμονα σιωπή, τη συνωμοτική έκφραση γνώμης στο αντί του αρμόδιου υπουργού, τη συκοφάντηση της άλλης άποψης ότι μετά τον ορυμαγδό και μόλις οι πολιτικοί αισθανθούν ασφαλείς θα τους το ανταποδώσουν; Κάνουν μεγάλο πολιτικό λάθος που προστίθεται στο ηθικό τους ολίσθημα. Τα επιστημονικά πειραματόζωα της εξουσίας είναι μίας μόνο χρήσης.”

(Γιάννης Πανούσης, Εφημ. ΤΑ ΝΕΑ, 15-10-2002)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

